

Karjalan Heimo

N:o11-12 2014

Hinta 7 €

Joulurauhaa

S I S Ä L T Ö

Kannen kuva:
Aila-Liisa Laurila

Alma Tervonen-Sapošnikova: Elämää Vuonnisen kylässä sotavuosien jälkeen.	168
Helena Lonkila: Millainen mies oli vienankarjalainen sotapäällikkö Ivan Rokatšu?	173
Lahja Havia: Varvara Mihailov Lazarevan perhe asui Jäämeren rannalla Petsamossa.	176
Katja Hyry: Samulisen perheen ikonit tulivat pakolaisten mukana Suomeen.	178
Marjukka Patrakka: Jyskyjärven kalmismaan ristit, ikonit ja muistomerkit.	182
Katariina Oikarinen: Dorofejeffin suku kokoontui tapaamiseen Vehmassalmelle.	186
Anja Suvanto: Maikkulan praasniekka innostui kyykän pelaamisesta Oulussa.	190
Kari Kemppinen: Toinen vienankarjalaisten ensiapukurssi pidettiin Kuhmossa.	191
Eeva-Kaisa Linna: Sivistysseura kutsuu sukututkimuksesta kiinnostuneita Petroskoihin.	192
Aila-Liisa Laurila: Eila Stepanova väitteli itkuvirsistä tohtoriksi Helsingin yliopistossa.	193
Laukunkantajat: Eeva-Kaisa Linna keskustelee Jevgeni Bogdanovin kanssa.	195

Karjalan Heimio

Karjalan Sivistysseura ry:n
jäsenlehti ja äänenkannattaja
- Kieltä ja kulttuuria vuodesta 1906 -

Seura perustettiin 1906 nimellä Wienan Karjalaisten Liitto. Vuonna 1917 seuran nimeksi tuli Karjalan Sivistysseura ry. Seuran tarkoituksena on itä- ja rajakarjalaisen kielen ja kulttuurin vaaliminen sekä sivistystyön tekeminen. Seura pyrkii ylläpitämään karjalaista perinnettä ja heimohenkeä sekä lujittamaan karjalaista itsetuntoa.

Karjalan Sivistysseura ry:n jäseneksi pääsee jokainen hyvämaineinen kansalainen. Jäsenmaksuun sisältyy Karjalan Heimio -lehti. Tervetuloa jäseneksi, lehden tilaajaksi ja lukijaksi sekä karjalais-kalevalaisen kulttuurin harrastajaksi.

Lisätietoja seuran toiminnasta www.karjalansivistysseura.fi

Tarjoa juttua lehteen

Karjalan Heimossa julkaistaan toimituksen harkinnan mukaan myös lukijoiden kirjoituksia sekä karjalaisyhdistysten ja sukuseurojen tapahtumailmoituksia, jotka liittyvät itä- ja rajakarjalaisuuden vaalimiseen.

Numero 1-2 ilmestyy helmikuussa 2015. Viimeinen aineistopäivä on lauantaina 31. tammikuuta.

Karjalan Heimo

Vuonna 1906 ilmestyi lehden ensimmäinen näyttenumero nimellä Karjalaisten Pakinoita

Toimitus

Päätoimittaja: Aila-Liisa Laurila
0400 755 907 tai 040 514 3351
paatoimittaja@karjalanheimo.fi
Lapinkaari 20 B 23, 33180 Tampere
www.karjalanheimo.fi

Ulkoasu

Peter Bange
bangedesign@gmail.com

Ilmestyminen

Lehti ilmestyy 6 kertaa vuodessa, kaksoisnumeroina. 95. vuosikerta.

Ilmoitushinnat

Takakansi 490 €, sisäkannet II ja III 450 €, 1/1-s. 430 €, 1/2-s. 300 €, 1/3-s. 235 €, 1/4-s. 185 €, 1/6-s. 140 €, 1/8-s. 115 €

Ilmoitusaineiston toimitusosoite

paatoimittaja@karjalanheimo.fi

Lehden tilaaminen ja osoitteenmuutokset

Karjalan Sivistysseura ry
Luotsikatu 9 D, 00160 Helsinki
(09) 171 414
toimisto@karjalansivistysseura.fi
www.karjalansivistysseura.fi
Toimisto palvelee: ti ja to klo 10-15, heinäkuussa suljettuna.

Tilaushinta / jäsenmaksu

Lehden tilaushinta on 40 € / vuosi.
Yhdistyksen jäsenmaksu on 32 € ja lehti sisältyy jäsenetuna jäsenmaksuun.

Pankkiyhteys

Danske Bank
IBAN: FI92 8000 1500 0617 19
BIC/SWIFT: DABAFIHH

Julkaisija

Karjalan Sivistysseura ry
Julkaisutoimikunnan puheenjohtaja:
Senni Timonen.
www.karjalansivistysseura.fi

Painopaikka

Libris Oy

Oikeudet muutoksiin pidätetään.

ISSN 0449-8828

Helsingissä 15. marraskuuta 2014

Talven tuulia

Suomi on sitoutunut soveltamaan alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevan eurooppalaisen peruskirjan pykälää. Sen 14. artiklan mukaan sopijaosapuolet sitoutuvat helpottamaan ja/tai edistämään alueellisten kielten tai vähemmistökielten eduksi yhteistyötä valtakunnan rajojen yli. Näin on siis luvattu toimia erityisesti niiden alueellisten tai paikallisten viranomaisten välillä, joiden alueella käytetään samaa tai samankaltaista kieltä. Meissä karjalan kieleen vahvasti sitoutuneissa suomalaisissa tämä herättää paljon ajatuksia ja ehkä jopa voimakkaita tunteita. Karjalaiset kuuluvat niihin kansoihin, joiden kotipaikka jakautuu kahden eri valtion alueelle, vaikka Suomessa asummekin kovin hajallaan.

On loistavaa, että tällainen pykälä on olemassa. Se antaa hyvän tuen meille, jotka käymme kielikursseilla, erilaisissa kulttuuritilaisuuksissa ja lähetämme lehtiä, kirjoja ja muuta materiaalia toisillemme valtakunnan rajojen yli. Meidän näkökulmastamme kaikki karjalaisten kesken tehty kulttuuriyhteistyö on erittäin toivotavaa, rakentavaa ja yleistä ilmapiiriä myönteiseen suuntaan kehittävä.

Kaikkien näkökulmasta tällainen yhteistyö ja kulttuuritoiminta ei ehkä sittenkään ole pelkästään myönteistä. Pari vuotta sitten Venäjällä kuohutti laki, jonka mukaan kaikki ulkomaista rahoitusta saavat venäläiset kansalaisjärjestöt joutuvat rekisteröitymään oikeusministeriöön ulkomaisina agentteina. Käytännössä yhteistyömme ei ole viime aikoina kokenut valtavaa muutosta, mutta määräykset ovat edelleen voimassa.

Valtion hallinto on viime aikoina kiristänyt otteitaan muuallakin Itä-Euroopassa. EU:n murheenkryyni on Unkari. Kansalaisjärjestöjen painostaminen on vain yksi uusi askel huolestuttavassa kehityksessä, joka on jatkunut Unkarissa jo pitkään. En tunne Unkarin asioita tarkasti, mutta myös sillä alueella on historian saatossa vedetty valtioiden rajoja eri paikkoihin ja kansanryhmää hallitseva valtio vaihtunut sen mukana. Itse asiassa Eurooppa on täynnä erilaisia valtiottomia kansakuntia ja vähemmistökansallisuuksia. Katsokaapas vaikka karttoja osoitteesta www.eurominority.eu.

Jos voisin esittää jonkin lahjatoiveen jouluksi tai toiveen tulevaksi uudeksi vuodeksi 2015, niin toivoisin, että Euroopan kehitys kääntyisi parempaan suuntaan. Takavuosien avoimuus ja into ovat kääntyneet monissa paikoissa rajoittuneisuuden, kireyden ja sulkeutuneisuuden suuntaan.

Tästä kaikesta huolimatta toivon, että ystävyys ja yhteinen toiminta karjalaisten kesken jatkuisivat hedelmällisesti myös tulevana vuonna.

Nautitaan nyt hyvästä ja rauhallisesta joulusta kaikkien vanhojen tapojen ja perinteiden mukaan!

Hyvää Joulua ja Onnellista Uutta Vuotta

AILA-LIISA LAURILA
Päätoimittaja

Vuonnisen vuodet

Vuonnisen vuolahassa, pirun pitkässä perässä, hauin suolen solmukassa...

••• Tuli vuosi 1945 ja kotipaikaksi Tervalaksi. Karjalan Heimossa aikaisemminkin kirjoittanut vuonnislainen Alma Tervonen-Sapošnikova kertoo, miten elämä jatkui Vuonnisessa suuren sodan jälkeen.

Ollaan kotona, joo! Meidän kotimme oli säilynyt. Sodan aikana talossa oli kai ollut ruokala. En ole varma, mutta karasinassa oli kauhean paljon perunan ja muiden ruokien jätteitä. Kun tulimme, talossamme asuivat Venäjän armeijan lääkärit. Yksi oli vanhahko naislääkäri. Toinen oli mieslääkäri ja lisäksi vielä luutnantti, liekö ollut apulainen.

Joskus he antoivat meille ruokaa. Naislääkäri pakotti minut juomaan kalanrasvaa yhden ruokalusikallisen joka päivä. Vaikka minä olin nälkäinen, se tuntui minusta inhottavalta. Minun täytyi juoda - ja join.

Sellaista minulla oli, mutta entäpä kylä, mitä sille kuului? Taloja ei kylässä vielä ollut. Jokainen sai elinkeinonsa miten sattui. Suomalaisten jälkeen olivat kylään jääneet ainakin ruissarat, jotka olivat tarpeen. Minä en voi nyt kuvitella, miten voi elää ilman taloja, mutta joka tapauksessa kolhoosi alkoi toimia.

Teppana, joka oli kolhoosin puheenjohtaja, toimi. Hiljaksen, mutta varmasti myös kolhoosi alkoi elää. Stepan

Ivanovitš Lehtinen oli taitava johtaja. Jostain tuotiin karjaa, lehmää, vasikoita ja hevosia. Jokaiseen perheeseen annettiin lehmä tai vasikka. Meille äidin kanssa annettiin vasikka, josta sitten kasvoi lehmä.

Aikuisten täytyi käydä töissä aamuvarhaisesta iltamyöhään. Sodan jälkeen kylässä ei ollut miehiä. Naisten täytyi yrittää kaikkea. Kesällä otettiin viikatteet ja haravat käteen ja elettiin eteenpäin. Piti luoda suovaa. Suovia varten tuet ja pohjapuut piti hakata kirveellä metsästä.

Myös kaikki oman kodin työt piti hoitaa: heinät, pellot, vedet ja polttopuut. Lisäksi oli huoli lapsista. Vilja korjattiin monin paikoin käsin. Alun perin ei ollut puimureita, vilja puitiin riihessä priusalla. Kolhoosin navetoissa karjaa lypsettiin käsin. Jokaisella lypsäjällä oli 25 ja useampiakin lehmää.

Yleensä työ oli raskasta. Oli miten oli, kotona kumminkin oltiin eikä kukaan ruikuttanut kohtaloaan. Oli klubi, kirjasto ja näyteltiinkin joskus. Tanssit pidettiin joka lauantai ja sunnuntai. So-taväkeä oli paljon. Nuorisolla oli myös

Vasemmalla jutun kirjoittaja
Alma Tervonen-Sapošnikova.

Kartta kuvaa Vuonnisen
seutua J. W. Juveliuksen
mukaan.

Vuonninen on maisemiltaan
idyllinen, pieni ja rauhalli-
nen kylä Uhtuan ja Vuokki-
niemen välillä. Teppanannie-
mellä välkkyy Kuitin vesi.

Rajapuomi pantiin kiinni ja Helgan

aikaa rakastella – ja rakasteltiin.

Kylässä oli, vaikka vähän, mutta kumminkin, nuoria naisia ja tyttöjä. Siihen aikaan pukeuduttiin huonosti. Ei ollut varaa valikoida, mutta ei valitettu. Oli sitä, mitä oli.

Meitä lapsia ei päästetty tansseihin katsomaan. Joskus pääsimme salaa johonkin nurkkaan. Kyyhötimme siellä niin kauan kuin klubin johtaja ei huomannut ja kun huomasi, meidät ajettiin heti pois. Meillä asui nuoria upseereja, jotka myös kävivät tansseissa. Yksi upseereista ei päästänyt minua edes klubin lähelle. Hän otti heti kiinni kauluksesta ja toimitti kotiin. Hän asui meillä.

Minua suututti kovasti ja ihan itketti. Muutamana syysiltana me lapset vedimme rautalangan puusta puuhun muuttaman metrin päähän rappusista. Kun tanssit päättyivät, tytöt ja sotilaat juoksivat rappuja alas ja putoilivat pimeässä lankaan. Kuului naurua ja kiroilua venäjäksi ja karjalaksi.

Aluksi he eivät kai olleet perillä, mitä tapahtui, kun kaikki ryömivät maassa. Me olimme vähän matkan päässä ja nauraa hihitimme pimeässä hiljaa. Me olimme iloisia teostamme, kun meitä ei päästetty edes katsomaan tansseja. Nyt meidän oli jokaisen juostava kovalla kiireellä koteihimme, jotta meitä ei vain saataisi kiinni.

Aikaa kului, kolhoosi toimi. Sitten alkoivat Uhtuan piirissä metsätyöt. Uhtualta annettiin käsky ja lukumäärä, kuinka monta ihmistä piti jokaisesta kolhoosista lähettää metsätöihin. Se oli määräys, jota oli noudatettava.

Yleensä lähetettiin yksinäisiä naisia ja jos oli mies, niin sitten mies. Vuonnisesta oli monta tyttöä sekä vanhempia naisia ja poikasia metsätöissä. Tervo-Simo tietysti meni ja Helmi isänsä kanssa.

Tahtoisin kertoa Kieleväisen Helgasta, joka oli myöhemmin nimeltään Malikina. Hänen kohtalonsa oli erikoinen. Helga oli Vuonnisen miniä. Jo 17-vuotiaana hän meni naimisiin Nestori Kieleväisen kanssa Teppananniemen Nestorille.

Tapahtui niin, että oltuamme evakossa Suomessa siinä 1920-luvulla ja sieltä

palatessamme nuori Helga oli muiden siikataipalelaisten kanssa, mutta hänen äitinsä ja isänsä jäivät muiden lasten kanssa Suomen puolelle. Rajapuomi pantiin kiinni ja niin Helgan perhe asui loppuikänsä Suomessa. Helga asui Vuonnisessa.

Hän asui meidän kanssa meidän talossamme ja oli sodan jälkeen äitini ystävä. He molemmat menivät naimisiin metsätyömiesten kanssa. Miehet olivat yhdessä töissä ennen sotaa ja sodan aikana vankileirillä Taivalkoskella Suomessa. Helgan mies oli Jegor Stepanovitš, minun isäpuoleni oli Pekka Vasiljevitš Peksujev ja kolmas vanki oli vuonnislainen Pekka Malikin.

Ennen naimisiin menoaan Helgaa aina komennettiin metsätöihin ja uittoon siksi, kun hän oli yksinäinen. Ryysyisenä ja nälkäisenä hän sekä monet muut kulkivat metsäpalstoille jalkaisin kirves, pokasaha tai justeeri olalla.

Hän ei asunut kotonaan Teppananniemellä silloin. Miksi? Siksi, että hän oli yksin. Kun hänet päästettiin työmailta kotiin, hän tuli aina meille. Joka kerta hän toi niukoista rahoistaan tuliaisia meille: vaatetta esiliinaksi, lettinauhaa hiuksiin, vieläpä kangasta leninkiinkin.

Vaan olivat ne iloiset päivät minulla! Kaksi Helgan siskoa, Olga ja Taina, asuivat Keravalla Suomessa. Veljen tyttö asuu vielä nytkin Suomen Kemissä. Hän on Tuulikki Moronen ja hänen miehensä on Jukka.

Helgan kohtalo oli kohtaloista kohtaloin! Hän hautasi kolme miestä, joiden kanssa hän oli naimisissa. Hänellä oli kuusi lasta, joista viisi kuoli nälkään. Kuudes oli Kristiina, joka oli sodassa miehensä kanssa lääkärinä.

Kun sota oli jo loppunut, he olivat aluksessa, joka meni merellä miinaan ja upposi. Näin meni viimeinenkin lapsi! Helga sai pienen eläkkeen, joka oli 25 ruplaa. Hän oli hyvä ihminen. Hän osasi olla ihmisten joukossa, nauraa ja laulaa, mutta kun itku pääsi, niin sitä riitti.

Helga kuoli 96-vuotiaana vuonna 1998 Vuonnisessa ja on haudattu Vuonnisen hautausmaalle.

perhe jäi Suomeen

Leipäkorttisysteemi loppui vuonna 1947. Leipää olisi saanut ostaa vaikka kuinka paljon, mutta rahaa ei ollut. Kolhoosin tulot olivat pienet. Kolhoosin työmiehet saivat viisi ruplaa kuukaudessa. He saivat myös jonkin verran jauhoa, kalaa tai jotakin muuta. Jonain vuonna Amerikasta tuotiin humaaniapua, ainakin vaatetta. Minullekin annettiin sininen leninki.

Samana vuonna saatiin valmiiksi myllyjen sähkövesivoima-asema. Tätä johti insinööri Kirov. Tästä syystä Vuonnisen kolhoosista tuli Kiroville nimetty kolhoosi.

Päivät menivät ja vuodet kuluivat. Aikuiset olivat töissä ja lapset koulussa. Oppiminen sujui kenellä mitenkään. Kuka osasi huonosti venäjää, venäjän kielen taito meni monilla höpö-pöpöksi. Minä en osannut venäjää yhtään, mutta lopulta alkoi tulla jotain. Melkein joka päivä olin tuntien jälkeen tankkaamassa venäjää. Helmi Tervo kun oli hulivili, niin opettaja huusi hänelle usein.

- Tervo, ylös ja ulos!

Helmi sieppasi nopeasti säkistä omellun laukkunsa ja häipyi ilomielin.

Myös Lempi Potapovaa rankaistiin huonosta käyttäytymisestä. Opettaja käski hänet seisomaan taulun taakse tunnin loppuun asti. Kun opettaja kääntyi pois, Lempi jätti oikein isot jalkineet töröttämään taulun taakse ja hiipi itse hiljaa ovesta ulos.

On minulla vielä yksi mukava juttu. Muistan, kun iltamyöhään kesällä tulin yksin pikkutyttöä kylästä kotiin. Näin, että edessä kulkee pariskunta. Upseeri halasi meidän naapurua, nuorta leskeä. Minä kuljin hiljaa jonkin matkan päässä. He eivät huomanneet minua, kulkivat ja kulkivat vain.

Yhtäkkiä minä huomasin tiellä suklaakarkin, toisen ja lisää ja lisää. Minä en ollut koskaan sellaisia syönyt. Hiljensin vielä kulkuani, jotta minua ei huomattaisi. Keräsin taskuni täyteen karkkeja ja pikkuleipiä.

Upseerilla oli kädessään laukku tai pussi eikä pari ilmeisesti huomannut sen tyhjenemistä. Sitten he pysähtyivät hyväilemään toisiaan ja kääntyivät tiel-

tä metsään. Minä seisoin vähän aikaa ja menin sitten siihen kohtaan, mistä he menivät metsään. Laitoin siihen merkin, että muka tulen seuraavana päivänä etsimään karamelleja.

Juoksin kotiin, nostin pöydälle löytöset ja katsoin iloisesti äitiä silmiin.

- A-voi-voi, mistä sie olet näitä saanut.

Kuka ne sinulle antoi?

- Ei, tieltä löysin, vastasin.

- Onnako varastit jostain?

- No, en. Jouki-täti kulki sotilaan kanssa iellä milma. Sotilaalta nämä putoili tiellä. Minä keräsin. Olin vähällä itkeä. Siitä hyö mäntih metsäh. Mitä hyö sinne? Miten mie huomenna metsästä löytän noita karamelleja? Tiellä mie laitoin merkin, jotta löytäisin, mistä kääntyä metsään. No, miksi hyö sinne mäntih?

- No, anna mäntih, sanoi äiti nauraen.

- Mamma, älä nakra, huomenna mie lähen uudestaan etsimään.

Äiti nauroi ja hyväili minua.

- Älä mene huomenna etsimään mitään tyttöseni. Oravat ehtivät yön aikana syödä ne kaikki.

En ymmärtänyt silloin mitään. Nyt kyllä ymmärrän, miksi nuoret poikkeavat tieltä metsään. Ja oikein, sehän on ihanaa ja luonnollista!

Kaikenlaisia tositahtumia, huvittavia ja ikäviä, oli usein. Kylä elpyi hitaasti, mutta varmasti. Hyvistä vaatteista ei ollut edes puhetta, mutta leipää ainakin jo oli. Verot ja valtion lainat pitivät ihmiset kovassa kourassa.

Kaikkien perheiden piti maksaa lihavero, voi, maito ja valtion laina täyteen rahatuloon kolhoosista. Myöhemminkin siitä oli tuloja vain viisi ruplaa kuukaudessa. Voi ja maito jotenkin maksettiin, kun alkoi olla lehmä. Mutta entä lihavero? Täytyi kasvattaa jonkinlainen eläin, jotta päästään tästä pulasta.

Meillä oli kilipukki, jolla oli kauhean isot sarvet. Se oli vihaisempi kuin vihainen koira. Äiti aina sanoi, että milloin me päästään eroon tuosta pirusta, kun se puskei mätkäytti kaikkia. Äitiä se ei kyllä koskenut, mutta meidän lasten piti hiipiä, jos olimme menossa jonnekin. Usein piti juosta niin lujaa, että hippulat vinkuivat.

Aidot vuonnislaiset soutuveeneet odottavat soutajiaan Kuitin Tervalahden rannassa.

Tätä kauheaa sarvikasta piti kasvat-
taa lihaveroon. Nahkakin piti luovuttaa.
Kaikki verot luovutettiin kauppaan ja
kauppa välitti sitten edelleen.

Piti se tapahtua, että tuli Uhtualta vi-
ranomaiset, mies ja nainen, keräämään
valtion lainaa. He tulivat meidänkin ta-
loon. Oltiin ulkona, kun oli kesä. Mei-
dän sarvikas oli vapaana, mutta juuri sil-
lä hetkellä sitä ei näkynyt.

Äiti joskus päästi pukin irti, mutta lait-
toi töihin lähtiessään nuoraan ja kiinnitti
sarvista pylvääseen.

Emme huomanneet, millä hetkellä tuo
pokko tuli hiljaa takaa ja mätkäytti sar-
villiaan miesviranomaista takapuoleen
niin, että hän lensi nenälleen maahan.
Me muut juoksimme kirkuen kuka mi-
hinkin, sillä pukin puskeminen toistui
aina.

Äiti sai nopeasti nuoran käsiinsä, kiin-
nitti sen sarviin ja talutti pukin navet-
taan. Mies oli kiukkuinen ja huusi, että
tuo piru pitää heti tappaa.

Äiti selitti vakavana.

– Tuo piru on lihaveroa varten ja se
kyllä tapetaan, mutta ei nyt.

– Minä tätä en näin heitä, huusi mies.

– No elä heitä, elä heitä. Kuitenkin pu-
kin pitää elää, sillä veroksi minulla on li-
haa niukasti ja omaa nahkaakaan en an-
taisi, sääli on.

Tämän jälkeen virkamiehet häipyivät
tavattoman nopeasti.

Elämä jatkuu, klubi toimi, käytiin elo-
kuvissa, tanssittiinkin. Perustettiin per-

heitä, syntyi lapsia ja kylä kasvoi. Kylän
klubi paloi vuonna 1953. Myös entinen
kirikkö paloi. Meidän talomme paloi
vuonna 1948. Äiti meni avioliittoon ja
muutimme asumaan Teppananiemelle.

Kolhoosilaisten työnä olivat joka päivä
pellot, istutukset, kylvöt, sadonkorjuu,
navetta ja kalastus. Talvella piti myös
mennä metsätöihin ja keväällä uittoon.
Tukit uitettiin vesitse Kemiin.

Oli tämäkin elämää.

Uitossa olivat nuorena Helmi Tervo,
Veera Lettijeja, Olga Kieleväinen ynnä
muut. Pomona heillä oli Vuonnisen Ipat-
ti.

Kun tukkilauttaa hinattiin, sattui ker-
ran Keski-Kuitilla, Uhutsaaren taka-
na, että lautta hajosi. Oli kauheaa myrsky.
Ipatti lähetti hengen uhalla viemään
viestiä Uhtualle uittokonttoriin. Isoon
uittoveneeseen istuivat Veera Lettijeja
ja Olga Kieleväinen. Helmi Tervo kertoi,
että he seurasivat venettä, joka näkyi sil-
loin tällöin. Vene nousi ja laski aallokos-
sa. Kaikesta huolimatta nämä nuoret ty-
töt pääsivät perille. Myrskykin päättyi ja
tuli apu. Taas saatiin tukit kerättyä laut-
taan.

Tukkeja uitettiin joka kesä, kunnes uit-
to päättyi. Nyt puutavaraa kuljetetaan
autoilla.

Luukkosen siskokset myös tulivat
Vuonniseen. Veera Kieleväinen meni
avioliittoon Nikolai Kieleväisen kanssa ja
jäi asumaan Vuonniseen ison perheensä
kanssa. Veera Lettijejan perhe, äiti ja sis-

kot niin ikään löysivät rakkautensa ja on-
nensa Vuonnisesta.

Myös Outi Lettijejan perhe saapui ko-
tikylään. Outin Tuovi-tyttäreille syntyi
kolme mainiota lasta Vaselin kanssa. Sla-
va, Andrei ja Irene asuvat nyt Kosta-
muksessa. Kaikilla on perheet ja lapsia.

Marija Moiševan (Malikinan) perhe
palasi Vuonniseen. Paavelille ja Marijalle
tuli monta lasta. Lapsillakin on perheet
ja asuvat ties missä.

Vaseli Ermakov perheineen asuu Kale-
valassa, mutta on Vuonnisessa enemmän
kuin siellä. Tällä Vaselilla on itse raken-
nettu omakotitalo. Siinäkin on erikoinen
kohtalo. Pitikin Vaselin syntyä 22. kesä-
kuuta 1941. Maria, Tervo-Lukan tytär, oli
avioliitossa upseeri Nikolai Ermakovin
kanssa. Kun sota alkoi, komennettiin Ni-
kolai heti rintamalle.

Viime hetkellä Nikolai juoksi kaupun-
gin sairaalaan Kemissä, missä he asuivat
ja Maria näytti synnytyslaitoksen ikku-
nasta vastasyntyntä lasta. Tämä oli en-
simmäinen ja viimeinen kerta, kun isä ja
poika tapasivat toisensa. Vuonnisen Ni-
kolai Ermakov kaatui ihan sodan ensipäi-
vinä.

Sota ei ole leikkiä. Ainakin nyt on rau-
ha ja hyvä olisi, jos aina olisi näin.

Kuusikymmentäluvulla kolhoosit
muuttuivat valtion maatiloiksi, sovhoos-
seiksi. Työstä maksettiin palkka rahana,
ei heinässä eikä oljessa. Tätäkään ei riit-
tänyt iäksi. Aika menee ja mielet muut-
tavat.

Oli Afganistanin sota, Tšetsenian so-
ta sekä muita kohauksia etelässä. Vuon-
niseen ovat osuneet nämäkin asiat.
Helmin poika, Santeri, sai riittävästi
muistoja sodasta, samoin Alman tytön,
Valjan, poika Andrei kahden vuoden ai-
kana Tšetseniassa. Kaikkein eniten kär-
sivät äidit.

Nyt Vuonnisessa asuu kaksi nuorta
perhettä, Jegorovit, Santeri ja Vaseli, per-
heineen ja lapsineen. Perheet muuttivat
kylään pääosin yhdeksänkymmentälu-
vulla. Asuvat ja yrittävät tulla toimeen.
Luulen, että heillä ei ole ajatusta karata
kylästä pois.

ALMA TERVONEN-SAPOŠNIKOVA

*Kirjoittaja on Vuonnisen kylän synty-
peräinen asukas, joka piti aiemmin
Alman kahvilaa Kalevalaan johtavan
tien varrella.*

On tavaraa ku Rogatšun pattšahašša!

Sotapäällikkö Ivan Rokatšun jälkeen jäivät myyttiset muistot Karjalaan

••• Ivan Rokatšu tunnetaan Venäjän Karjalassa sotapäällikkönä, tietäjänä ja pyhänä. Myös hänen hautansa Tiikšän kylän kalmismaalla on tunnettu matka- ja pyhiinvaelluskohde.

Ivan Rokatšun hautakummulla kasvava vaikuttava karsikkomänty. Karsimisen lisäksi puuhun on ripustettu usean metrin korkeudelta tuulipaikkoja: kangaspaloja, liinoja, huiveja ja vaatekappaleita.

Kävin Tiikšissä ensimmäisen kerran vuonna 1998, ja sittemmin olen pysähtynyt kalmismaalla aina ohikulkumatkoilla. Olemme eri tutkimusmatkoilla myös majoittuneet kylällä useita öitä. Erityinen puu on pohdittanut minua alusta asti. Se on tarinoiden kautta historiallinen ja menneisyyteen paikantuva. Puu on kuitenkin samaan aikaan fyysisesti olemassa. Se on kuin esimerkki siitä, miten myytit elävät ja toimivat materiaalissa olomuodossa.

Kalmismaalla käydessäni olen pannut merkille paikan ja sen myyttisen voiman paikallisväestölle. Matkojen aikana olen saanut kyläläisiltä opastusta Ivan Rokatšusta paikallishistorian henkilönä, kuuluisana sissipäällikkönä, karjalaisena tietäjänä ja pyhänä.

Heikki Rytkölän ja Aleksii Konkan yhteisillä kenttätömatkoilla olen tutustunut karjalaisten kalmismaiden erityispiirteisiin vanhoja perinteisiä aineksia sisältävinä muistin ja muistelun paikkoina. Tieto ei ole kuitenkaan näivettänyt kasvavaa ihmettelyäni. Tilanne on pikemminkin päinvastoin.

Myyttisinä koettujen ympäristöjen ja ihmisten ympäristösuhteen tutkimisen näkökulmasta on enemmän kuin kiinnostavaa, että yhteen monikasvoiselta näyttävään mieheen ja kelottuneeseen puuhun liitetyt kerrokselliset ja ristiriitaiset tulkinnat tuntuvat elävän omaa elämäänsä kalmiston rauhassa ja näennäisesti toisistaan piittaamatta. Näennäisesti siksi, että Tiikšän kylän tanner ja puu ovat useasti tunteneet ryöstöret-

Rokatšu toimi ihmisten parissa tehden ihmetekoja

keläisten ja sotajoukkojen liikkeet, aivan kuten on tapahtunut useissa kylissä Venäjän ja Suomen rajan molemmin puolin.

Pertti Virtarannan (1976) muistiin merkitsemä rukajärveläinen sanonta: ”On tavaraa ku Rogatšun pattšahašša” kuvaa osuvasti Rokatšun ja karsikko-puun ympärille jäsenyviä kertomusympäristöjä.

Rokatšun männyn myyttistä ympäristöä rakentavia ja siitä kertovia aineistoja on runsaasti, jopa yltäkylläisesti, ja myytti näyttää laajenevan useille elämäalueille. Myytti tuntuu myös vaihtavasti sopeutuvan erilaisiin tekstuaalisuuden muotoihin, kuten suullisiin tarinoin, keruumatkaraportteihin, historiankirjoihin, runoihin, proosaan ja erilaisiin internetsivustoihin.

Martti Haavion artikkelissa Calewan poian paasi (1936) Rokatšun legenda sijoittuu osaksi erityistä kivellä soutamisen kertomusympäristöä. Kertomukset ovat eri puolille Suomea ja Karjalaa paikantuvia ja eriaikaisia tarinoita, joita yhdistää kivellä soutamisen aihe.

Haavio jäsentää tarinamotiivin kahdeksaan luokkaan: ”Kalevan pojat”, ”Noita”, ”Kirkin’i soutaa kivellä”, ”Noitien nimitykset”, ”Rokatšu”, ”Sergei ja Herman”, ”Aleksi Jumalan mies” ja ”Munkit, jotka soutavat maasta paadella”, jotka hän jakaa läntiseen ja itäiseen ryhmään.

Läntisiin niistä kuuluivat Kalevan pojat sekä noidat Tiera ja Rättäkitti, joista ensimmäinen souteli kallion paadella ja jälkimmäinen myllynkivellä.

Itäisiin perinteisiin pohjautuvat Kirkini ja Rokatšu, luostareiden perustajat Sergei ja Herman Valamolainen ja Arseni Konevitsalainen sekä Aleksi Jumalanmies (Oleksei Boze), joka oli uskossaan niin vahva, että kulki kivellä luostarin perustusta rakentamaan.

Kivellä soutaminen ilmentää tarinankäsitteiden ylläluonnollisia ominaispiirteitä, jotka ovat yhtä lailla tarpeellisia noidalle, tietäjälle ja pyhimykselle. Rokatšun tapauksessa kivellä soutamisen avulla pystytään voittamaan ja kää-

tämään hyödyksi luonnon olosuhteiden aiheuttamia esteitä, hämäämään vihollista sekä tarvittaessa myös pakenemaan tukalasta tilanteesta.

Rokatšusta kertovat tarinat sisältävät runsaasti myös muita luonnon hallintaan ja avuksi käyttöön liittyviä aiheita. Niitä ovat esimerkiksi erilaiset versiot saareen, sumuun tai metsään piiloutumisesta ja eksyttämisestä, Rokatšun valtava kalansaalis, käärmeiden hävittäminen ja maan kohoaminen haudalla.

Karjalan pyhien ja myös varassodan aikaisten sissipäälliköiden tapaan Rokatšulla kuvataan olevan yliluonnollisia kykyjä ja poikkeuksellisia taitoja. Koskemattomuutensa Rokatšu osoittaa käytännössä ja aineellisen avulla, esimerkiksi keräämällä hyökkääjien luodit takkiinsa tai hattuunsa.

Parantajana ja tietäjänä Rokatšu toimi ihmisten parissa tehden ihmetekoja. Lauri Pääkkösen muistiin kirjoittamassa tarinassa Rokatšu parantaa itse Pietari Suuren ja J. V. Olonevin kuvauksessa armolahjoja saavat kyläläiset. Tällöin Rokatšu ei toimi raa’an sissipäällikön tavoin. Hänen keinonaan on neuvottelu, jonka hän toteuttaa tarjoamalla maalista hyvää ja itsensä kyläläisten henkien edestä. Joskus mikään ei auta ja Rokatšun, kyläläisten tai hyökkääjien henki menetetään.

Kareliaanien matkoiltaan keräämät varassota- ja Rokatšu-tarinat ovat osa sitä toimintaa ja ajattelua, jolla pyrittiin pelastamaan kalevalainen alue ja sen perinne vierailta vaikutuksilta. Yrjö Blomstedt, Victor Sucksdorff, Lauri Pääkkönen ja Rafael Engelberg kulkivat Tiikšän samoja ikiaikaisia reittejä, joita tarinoiden sissit ja Elias Lönnrot olivat kulkeneet.

Keruumatkat osoittivat perinteenkerääjille, että sotatarinat kertoivat paikallisesti tärkeästä ja kipeästä menneisyydestä. Samalla kun tarinat toimivat paikallisten ihmisten ympäristöä jäsentävinä kertomuksina, ne antoivat talentajille mahdollisuuden eläytyä kokemuksellisesti siihen, miten myyttinen

Ivan Rokatsšun hautakummulla kasvaa vaikuttava karsikkomänty. Puuhun on ripustettu usean metrin korkeudelta tuulipaikkoja: kangaspaloja, liinoja, huiveja ja vaatekappaleita.

ympäristö rakentuu ihmisten elämässä. Sodan kulun rinnalla tarinoissa kuvattiin ympäristön muotoutumista: sodan vaikutuksia kylien ja paikannimistön syntyyn, asutukseen ja rakennettuun ympäristöön.

Rokatšun mänty ja hauta sisältävät useita aikaulottuvuuksia ja tilallisia jäsennyksiä. Vanhimpia ja tuoreimpia sekä kaikkia kerroksia ja kertomusympäristöjä läpäiseviä ovat puun ja kasvikuidun suhde sekä aihe, jossa tietäjä ihmetekojensa ja yliluonnollisten kykyjensä avulla auttaa ja suojelee paikallisten asukkaiden elämää.

Näistä ensimmäiseen liittyvät käytännöt liinojen ja kolikoiden tuomisesta pat-saalle lupaukseksi sekä kerääjien ja kenttätöitä tekevien tutkijoiden kuvaama ilmiön aineellinen ja aistimellinen ulottuvuus. Jälkimmäisessä kyseessä on kylän ja yhteisön turvallisuus sekä suhde erilaisiin valtaapitäviin tai valtaa haluaviin tahoja vastaan. Verottajan, ryöstäjien tai sodan uhatessa seutua ratkaisu löytyy useimmiten omasta kylästä, sen ihmisistä ja sitä ympäröivästä luonnosta.

Varassotien aikaiset aiheet ja teemat heijastuvat myöhemmissä sodan ja rahanajan muistoissa. Sota, raja-alueiden ongelmat, elämänhallintaan ja kuolemaan liittyvät kysymykset ovat edelleen ja jälleen sekä yksilön että yhteisöjen tasolla ajankohtaisia ja hankalasti käsiteltäviä asioita. Rokatsšun mänty tuulipaikkoinen on yksi ratkaisu. Siksi arvelen, että uusia tuulipaikkoja ilmestyy ja niillä on edelleen tehtävää ja kerrottavaa.

HELENA LONKILA

Teksti on tiivistelmä Tie Vienaan Symposiumissa Ihminen ja myytti pidetyttä esitelmästä, joka pohjautui artikkeliin: Helena Lonkila: "On tavaraa ku Rogatsšun pattišabašša". Aistien ja tekstin myyttisessä Karjalassa. Teoksessa Knuuttila, Seppo & Piela, Ulla (toim.) 2014: Ympäristömytologia. Kalevalaseuran vuosikirja 93. SKS, Helsinki.

Konstan ja Varvaran tarina

Suomen armeija kutsui miehet vuorollaan asevelvollisuutta suorittamaan. Sinne lähti Konstakin.

Armeijan jälkeen isänmaanhenkinen Konsta päätti mennä valtion palvelukseen, kun kotona Säkkijärven Nisalahdessa nuoremmat veljet olivat varttuneet jo avuksi maatilain töihin.

Konstasta tuli rajavartija seitsemäksi vuodeksi.

Tie suuntautui Lappiin, ensin Sodankylän Luoston rajavartiostasemalle. Lukuisat valokuvat kertovat työpäivistä alueella.

Aikoinaan tuli siirto Petsamon alueen rajavartijaksi. Lapin rajavartiosto oli perustettu 1926.

Petsamon alue oli ”Suomi-neidon” toinen käsivarsi. Petsamo oli ollut Ruotsi-Norjan ja Venäjän yhteishallintoaluetta, joka jaettiin maiden kesken vuonna 1826. Silloin Petsamo jäi Venäjän puolelle.

Vuonna 1864 myönsi Venäjän keisari Suomen suuriruhtinaskunnalle Petsamon alueen korvaukseksi Pietarin lähellä, Siestarjoella, sijainneesta teollisuusalueesta, joka oli siirretty Suomesta Venäjälle.

Petsamon itäraja alkoi Korvatunturilta päättyen Jäämereen Kalastajasaarenon niemimaalle. Täysin suora raja oli yli 200 kilometriä pitkä.

Rajankäynti tapahtui kesällä 1921. Tälöin lakkautettiin Petsamon lääni ja alue liitettiin Oulun lääniin. Uudessa läänijaoissa vuonna 1938 osa Petsamoa siirtyi Lapin lääniin.

Petsamon Liinahamarissa oli Suomen ainoa ympäri vuoden sula valtamerisatama Jäämeressä. Petsamon siirrettyä Suomelle hallitus aloitti geologiset tutkimukset. Vuonna 1921 löydettiin alueen nikkeli- ja kupariesiintymät. Löytyi peräti Euroopan rikkain nikkeliyesiintymä. Myöhemmin perustettiin kuuluisa Petsamon nikkeli-kaivos.

Petsamon alueen asukkaat koostuivat karjalaisista, saamelaisista, venäläisistä ja suomalaisista. Asukkaat olivat päätyneet alueelle töitä etsien.

Petsamon elinkeinot olivat kalastus, poronhoito, kaivosteollisuus ja matkailu. Arktinen luonto ja kulttuurien kirjo

houkuttivat vuosittain yli 20 000 matkailijaa Petsamoon.

Petsamon tärkein virkamies oli kihlakunnan kruununvouti. Hänen velvollisuuksiaan olivat nimismiehen tehtävät, henkikirjoitukset, tulli, posti ja rajavartiointi. Apunaan hänellä olivat rajavartijat.

Konsta kuului Petsamon rajavartiointiin. Tunturit ja Jäämeri tulivat Konstan työympäristöksi ja asuinpaikaksi. Konstan vartiointialueeseen kuuluivat Vaitolahti, Pummanki, Kervanto, Maattivuono, Parkkina, Liinahamari, Trifooni ja Kolttaköngäs.

Vienanmeren rannalta Kantalahdesta oli Varvara Mihailov Lazarevan perhe siirtynyt Jäämeren rannalle Petsamoon tilalliseksi ja kalastajaksi. Tytär Vassalisa avioitui petsamolaisen kalastajan Dimitri Trifomin Kemoffin kanssa ja heidän tyttärensä Varvara syntyi Petsamon Porovaarassa.

Perheessä oli kolme tyttöä ja kaksi poikaa. Darja-tytär syntyi keskosena ja kuoli heti.

Isä Dimitri kulki merellä kalastaen. Mukana oli tietenkin äiti Liisa, minkä taloustöiltään ja karjanhoidoltaan ehti ja vanhin poika Jussi (Joan). Merestä nousi turskaa, pallasta ja lohta.

Petsamon mummo vierailmassa Karjalan kannaksella Säkkijärven Helstelässä.

Perhettä kohtasi suuri suru, kun isä kotiutui syksyiseltä mereltä hyvin sairaina. Kurkkukivun takia hän ei pystynyt nielemään. Tauti oli ilmeisesti angiina, jonka jälkitautiin hän menehtyi.

Äiti Liisa jäi lasten kanssa jatkamaan elämää. Varvara oli neljävuotias ja nuorempi sisko Sarafiina vasta kaksivuotias. Isoveli Jussi kulki äidin apuna merellä kalastamassa. Perheelle oli saatava elanto.

Vanhin sisko Eudogia ja Sergei-veli hoitivat kotiaskareet ja pienet työt.

Varvarasta kasvoi reipas monitaitoinen nuori nainen. Myöhemmin hänestä tuli Suomen ensimmäisten nelospoikien tati. Lapset syntyivät jäämerenkalastaja Kemoffin perheeseen.

Porovaarassa naapurina asui venäläisperhe, joiden lapsilta Varvaralle tarttui venäjänkielen taito. Siitä oli suuri hyöty elämän myöhäisemmässä vaiheessa, kun venäläiset sotavangit olivat auttamassa uuden talon rakentamisessa Säkkijärven Nisalahdessa talvisodan jälkeen.

Kielitaito vaikutti myös siihen, että Suomen Yläluostarin matkailijayhdistyk-

sen hotelli ja -majatalo tarjosi nuorelle Varvaralle työpaikan.

Viereinen Petsamon munkkiloostari asukkaineen - Isä Igumen, tallirenki Agagei ja apteekkimunkki Matvei - kuuluivat päivittäiseen tuttavapiiriin. Luostarin jääkellari antoi oivat kylmätilat hotellin käyttöön.

Varvara oli hyvin liikunnallinen neito ja niinpä voimisteluseura Turjantytöt lähetti hänet Tampereelle Varalan Urheiluoopistoon saamaan ohjaajan-koulutuksen. Varvarasta tuli Turjantytöjen liikunnan-ohjaaja vuosiksi.

Talvinen hiihtoretkei tunturilla toi vastaan rajavartija Hellstenin. Hiihtoretket jatkuivat edelleen ja siitä urkeni yhteinen taival. Elämä jatkui Lapissa ja papin pakeillakin nuoret kävivät.

Säkkijärveltä kuului kutsu, että kotitaloon tarvitaan apua tilan töihin. Oli menneillään mm. monenlaista rakennus- ja korjaustyötä. Ehtona Varvaralla oli, että viideksi vuodeksi lähdetään etelään ja sitten palataan Petsamoon.

Niinpä "talous" koottiin vain pakaseihin ja perheen koti siirtyi Jäämeren rannalta Suomenlahden rannalle. Erikoiskuljetuksessa tulivat mm. poronkarvatjat, haahkanuntuvapeitot ja -tyynyt, mitkä säilyivät vuosikymmeniä perheen käytössä.

Konsta aloitti työt kotitalolla ja kävi Uuraassa "lastoossa", niin kuin kylän monet miehet. Varvara tuli miniäksi Hellstenille. Kylä otti tumman Lapin kasvatin ystävällisesti vastaan.

Hän tuli muualta, häntä pidettiin eksoottisena. Pieni Lapin Leila-tyttö sulatti kylän neitojen sydämet.

Konstan ja Varvaran elämä jatkui Säkkijärven Nisalahden kylässä. Perheen lapsista tuli mukava kolmiosekoitus hämäläis-petsamolais-karjalaisia.

Helstelässä miniöillä oli varmaan hyvä yhteishenki. Osoituksena siitä on muun muassa tapahtuma myöhemmässä elämänvaiheessa, kun Elsa oli joutunut sairaalaan ja Helka oli vielä vauvaikäinen. Lahja-vauvaansa imettäessä Varvara imetti myös Helkaa, kun maitoa oli riittävästi.

Mikä sen somempaa!

Konstan ja Varvaran perhe-elämä sunvun keskellä Säkkijärven Nisalahdessa päättyi viiden vuoden jälkeen, kun talvisota hajotti koko karjalaissuvun kodin.

LAHJA HAVIA

Petsamon mummo

Meillä oli Petsamon mummo.

Mummo asui kaukana Jäämeren rannalla Porovaarassa. Mummon isovanhemmat Nikita ja Pelagia Lazareva olivat muuttaneet Vienan Karjalasta, Vienanmeren rannalta, Petsamoon kalastajiksi ja tilallisiksi.

Heidän tyttärensä Varvaran perheeseen syntyi poikia ja tyttöjä, joista Vasalisa oli meidän mummo. Mummo avioitui isoisämme, kalastaja Dimitri Kemoffin kanssa. Yhdessä he kulkivat merellä kalansaaliita nostaen. Merestä nousi turskaa, pallasta ja lohta.

Kun perhe kasvoi, oli Joan-pojasta jo suuri apu merellä. Eudogia-tytär hoiti karjaa ja kotia sekä nuorempia sisariaan, äitiäni, nelivuotiaasta Varvara ja kaksivuotiaasta Sarafiinaa.

Eräänä synkkänä syysiltana perheen isä palasi mereltä hyvin sairaana ja menehtyi myöhemmin. Mummo jäi lapsien kanssa jatkamaan elämää.

Petsamon mummo jäi haikeana Porovaaraan, kun tytär lähti kauas miehelään.

Maalaistalon työt karjanhoitoineen sujuivat tunturin kasvatilta hyvin. Oli kaunis Karjalan kesäpäivä vuonna 1939, kun tuli tieto, että Petsamon mummo on tulossa kyläilemään tyttärensä Helstelään. Nimi suomennettiin Hellstenistä Helsteläksi vuonna 1935.

Mummo lähti pitkälle matkalle Petsamosta. Ensin olivat autokyydit Rovaniemelle asti. Sieltä matka jatkui junalla etelään.

Jännitystä riitti matkalla, kun mummo joutui junanvaihdon yhteydessä väärään junaan.

Koppalakkiset, kultanappiset ystävälliset junailijat ohjasivat mummon oikeaan junaan. Sanoivat, että kyllä Petsamon mummo hoidetaan perille.

Varvara-tytär oli Viipurissa mummoa vastassa, mutta mummoa ei kuulunut tulevaksi luvatussa junassa.

Niinpä tytär palasi Nisalahteen tyhjin toimin.

Seuraavana päivänä mummo saapui Viipurista tulevalla autolla ja tietä kysellen löysi Helstelän talon Säkkijärven Nisalahdessa.

Mummo istahti rapuille ja sanoi pihalla leikkivälle nelivuotiaalle Es-

ko-pojalle, että mie olen siun mummo. Tähän Esko vastasi, että et sie ole miun mummo.

Yhteisymmärrykseen he sitten lopulta pääsivät ja mummo otettiin vastaan pitkän matkan päätteeksi. Mummo pyyhki kyynelitään, kunnes muu väki tuli ottamaan pitkämatkalaisen vastaan.

Se oli viimeinen kesä ennen talvisodan alkua. Mummo ehti käydä tyttärensä luona Helstelässä.

Kotiin Petsamoon palattuuan mummo sai aina ja aina vaan uudestaan kertoa matkatarinaa serkuillemme. Kuinka kultanappiset herrat ohjasivat mummoa matkalla. Se oli jännitystarinaa kerrakseen.

Sota vei myöhemmin mummoltakin kodin Petsamosta. Pitkä evakkomatka päättyi monien vaiheiden jälkeen Kitilän Lohinivalle.

Muistona mummolta meillä on Lapin laulu:

Revontulet loimuaa, tähdet taivaan tuikkaa,

Lapin äiti lapsellensa joikujansa toistaa.

Laitinbansiko leijaa juu, ko nun nun nuu

ko nun nun nuu.

Kattenleittiko silppaa juu, ko nun nun nuu, ko nun nun nuu.

Kuuluu suden ulvontaa tuntureilta tuolta,

mutta Lapin lapsosella kodassa ei huolta.

Laitinbansiko leijaa juu...

Nuku piltti nun nun nuu, kerran ikä

kartuu, Lapin lapsi naurusuu kera vuotten vartuu.

Nun nun nuu'u nun nun nuu'u,

Nun nun nun nun nuu.

LAHJA HAVIA

PAKOMATKAN IKONIT

••• Karjalan Heimo -lehti on pyytänyt aiemmin tänä vuonna lukijoilta tietoja Vian pakolaisten mukana tulleista ikoneista ja ikoniristeistä. Filosofian tohtori Katja Hyry kertoo nyt Samulisten perheen mukana tulleista ikoneista.

Martti Weckrothin isoäiti Aleksandra Samulinen pakeni lastensa kanssa keväällä 1922 Vian Karjalasta Kuhmoon ja toi mukanaan kolme ikonia. Isovanhemmat asuivat Tsolmon kylässä, noin 50 kilometriä Kostamuksesta kaakkoon.

Tässä puheena olevien ikonien lisäksi heillä oli myös neljäs ikoni, joka esitti Johannes Kastajan päätä. Ikoni oli aina kammottanut isoäitiä, ja siksi hän jätti sen kotiin. Isoisän mukaan ikoni oli arvokas, esimerkiksi sen riisa oli hopeaa.

Kuopion ortodoksisen kirkkomuseon

asiantuntija Päivi Sturm kertoo ikoneista sen verran kuin se kuvien perusteella on mahdollista.

Ikonit esittävät Kazanin Jumalanäitiä, Pyhää Nikolaos Ihmeidentekijää ja kolmen enkelin vierailua Aabrahamin ja Saaran luona. Ikoni tunnetaan nimellä Vanhan Testamentin pyhä Kolminaisuus. Sturmin mukaan kaikki ikonit ja kiotakaapit ovat ajoitettavissa valmistus- ja koristelutavan perusteella 1800-luvun loppupuolelle.

TIETO

- Suomen itärajan ylitti 1920-luvun alussa kaikkiaan 33 000 pakolaista. Heistä runsaat 11 000 tuli Itä-Karjalasta.
- Kiotakaappi tarkoittaa koristeellisia puukehyksiä ikonissa. Kiotassa on lasi edessä ja se on avattavissa.
- Riisa tarkoittaa metallista, koristeltua peitettä alla olevan puulle maalatun ikonin päällä.
- Sakkos tarkoittaa lyhytelmaista viittaa, jota piispat käyttävät. Se on nöyrytymisen ja katumuksen vaate, joka symboloi Kristuksen kärsimyksiä ja Jumalan armoa. Sakkos on koristeltu kulkusilla. Ne symboloivat piispan puhumaa Jumalan sanaa.
- Omofori tarkoittaa pitkää suorakaiteen muotoista osaa piispan viitan päällä. Se kuvaa kadonnutta lammasta ja se valmistettiin alkuaan valkoisesta villasta ja siinä oli tummat ristit. Slaavilaisessa käytännössä omofori valmistetaan samasta kankaasta kuin muukin piispan jumalanpalveluspuku.

UUDESSA KOTIMAASSA

Kazanin Jumalanäiti

Kuvan perusteella ei ole mahdollista sanoa, onko ikoni maalattu vai onko se painokuva. Ikonista on näkyvissä ainoastaan henkilöiden kasvot ja Kristuksen käsi, sillä ikoni on peitetty metallisella suojuksella, jota nimitetään riisaksi. Riisa on todennäköisesti valmistettu messingistä stanssaamalla.

Riisan koristeaiheiden perusteella ikonin ja riisan ovat ajoitettavissa 1800-luvun loppupuolelle.

Ikonisiin on kuvattu Kazanin Jumalanäiti. Hänet on esitetty puolivartalokuvana hieman oikealle kääntyneenä. Jumalanäidin oikealla puolella seisoo Kristus-lapsi, joka siunaa oikealla kädellään. Kristus on kuvattu suoraan katsojaan päin.

Ikoni on sijoitettu puusta valmistettuun kaappiin, jota nimitetään kiotaksi. Kiotan puu on luultavasti mahonkiviilutettu. Ikonia reunustaa puusta veistetty rypälekehys, joka on kullattu. Viiniköynnös rypäleinen oli 1800-luvun puolivälistä lähtien yleisin kehysten ja kiotaakaappien koristeaihe.

Joskus tällaisissa rypälekehyksissä rypäleet on valuttu kipsistä, miten lienee tämän laita, kuvan perusteella sitä ei pysty sanomaan. Kiotakaappien käyttö ikonien suojana yleistyi 1800-luvun loppupuolella, kun puusepäntyö koneellistui.

Kazanin Jumalanäiti -ikoni on Venäjällä yksi suosituimmista ikonityypeistä. Ikonisiin liittyy seuraava legenda: Kazanin Jumalanäidin ikonin alkukuva löydettiin 8. heinäkuuta 1579 erästä tulipalossa tuhoutuneesta talosta Kazanin kaupungissa.

Jumalanäiti ilmestyi kolme kertaa unessa Matrona-nimiselle pikkutyttölle, joka oli aikaisemmin asunut nyt tuhoutuneessa talossa. Jumalanäiti kehotti tyttöä kertomaan arkkipiispa Jeremialle, että heidän tulisi kaivaa ikoni esiin talon raunioista. Kukaan ei uskonut tyttöä kunnes 8. heinäkuuta 1579 vanhaan kangaspalaseen kiedottu ikoni kaivettiin ylös tuhkasta. Ikoni oli kätkeyty taloon luultavasti vuoteen 1555 jatkuneen tataarivallan aikana. Ikoni vietiin ensin Pyhän Nikolaoksen kirkkoon ja lopulta Neitsyt Marian ilmestyksen kirkkoon.

Tsaari Ivan IV teetätti ikonista tarkan kopion ja se vietiin Moskovaan. Palaneen talon paikalle hän rakennutti naisluostarin ja luostarin kirkossa ikoni sai uuden sijoituspaikkansa. Ikonista maalattiin useita kopiota ja sen uskotaan auttaneen lukuisissa taisteiluissa.

Vuonna 1904 alkuikoni varastettiin. Varas saatiin kiinni, mutta hän oli ehtinyt jo polttaa ikonin.

Pyhä Nikolaos Ihmeidentekijä

Ikonin kuva-aiheena on pyhä Nikolaos Ihmeidentekijä. Hänen uskotaan eläneen neljännellä vuosisadalla. Pyhä Nikolaos oli Lyykian Myrran piispa. Hän on ortodoksisen kirkon suosituimpia pyhiä. Pyhä Nikolaos on varsinainen superpyhä. Häntä kunnioitetaan erityisesti lasten suojelijana, mutta myös merimiesten ja kauppiaiden suojelijana. Hänen ansiokseen luetaan lukuisia ihmetekoja.

Pyhän Nikolaoksen suosiota osoittaa sekin, että hänellä on kaksi muistopäivää vuodessa, 9. toukokuuta ja 6. joulukuuta. Karjalassa puhutaan kevät-Miikkulasta ja syys-Miikkulasta. Karjalassa pyhää Nikolaosta on kunnioitettu myös karjan ja viljan suojelijana.

Tässä ikonissa hänet on kuvattu piispan asussa: hänellä on päässään mitra eli hiippa ja yllään aluspuku ja piispan viitta eli sakkos. Hänen hartioilleen on taiteltu suorakaiteenmuotoinen

vaatekappale, piispan tunnusmerkki, omofori. Kaulassa riippuu risti. Pyhä Nikolaos on kuvattu suoraan katsojaan päin. Hän siunaa oikealla kädellään, vasemmassa kädessä hänellä on suljettu evankeliumikirja. Ikonimaalauksesta näkyy ainoastaan pyhän Nikolaoksen kasvot ja kädet.

Riisa on todennäköisesti messinkiä. Se on valmistettu 1800-luvun loppupuolella stanssaamalla.

Tämäkin ikoni on sijoitettu kiotaakaappiin. Ikonin kehystä kullattu rypälekehys. Näyttää siltä, että se on valmistettu puusta ja kipsistä. Kaapin yläosassa on tyhjä kolo. 1800-luvulla yleistyi tapa koristaa kaapin yläosa lasilevyn alle jäävällä vaakasuoralla kuvalla. Kuva on tästä kiotaasta hävinnyt. Tavallisimmin kuva esitti sinisellä taustalla kullattua tai hopeoitua ristiä, jonka molemmin puolin olivat Mooseksen laintaulut.

Vanhan Testamentin pyhä Kolminaisuus

Ikonin kuva-aiheena on Vanhan testamentin pyhä Kolminaisuus eli kolmen enkelin vierailu Aabrahamin ja Saaran luona. Aihe perustuu 1. Mooseksen kirjan 18. luvun kertomukseen kolmen enkelin vierailusta Aabrahamin ja Saaran luona Mamren tammistossa.

Ikonissa nähdään kolme enkeliä, jotka istuvat liinalla peitetyn pöydän ympärillä. Enkeleillä on sädekehät, jotka viittaavat heidän taivaalliseen alkuperäänsä ja siivet, jotka korostavat heidän tehtäväänsä taivaallisina sanansaattajina. Jokaisella on kädessään matkasauva.

Vasemmalla seisoo Aabraham, joka osoittaa vieraanvaraisuutta tarjoamalla vieraille leipää. Kaksi enkeleistä on kohottanut kätensä siunaten pöydällä olevat leivät. Takana oleva puu symboloi Mamren tammistoa. Puun alla piilossa seisoo Saara. Hän on hämmentynyt enkelten tuomasta sanomasta: vierailun aikana Aabraham ja Saara saivat nimittäin tietää, että heille on heidän korkeasta iästään huolimatta syntymä poika.

Ikonin on maalattu kultapohjalle. Se tarkoittaa, että taustaan on silattu ohut lehtikultakerros. Ikonin taustaan samoin kuin reunukseen on stanssattu koukeroisia ornamentteja. Reunuksen ornamenttinauhan yksityiskohdat on väritetty eri värein. Tällä haluttiin luoda emalimaalausta muistuttava vaikutelma. Koristelutapa oli muotia 1800-luvun jälkipuolella ja vielä 1900-luvun alussa. Ikonin on sijoitettu kiotaakaappiin.

Päivi Sturmin mukaan Kazanin Jumalanäidin -ikonin ja Pyhän Nikolaos -ikonin omistajien kannattaisi kurkistaa riisan alle. Saattaa nimittäin olla niin, että ikoneihin on maalattu vain kasvat ja kädet. Näin toimittiin yleisesti 1800-luvun loppupuolella ja 1900-luvun alussa. Tuolloin ikonien kysyntä oli suuri ja ikonimaalarit helpottivat ja nopeuttivat työtään maalaamalla vain kasvoja, käsiä ja jalkoja. Näin maalatut ikonit peitettiin stanssatulla messinkiriisalla, ja ikoni voitiin myydä edulliseen hintaan.

Jyskyjärven kalmismua kätkee kylän muistot

••• Jyskyjärveläisten viimeinen leposija on kylän sivussa korkealla jokitörmällä tiheässä männikössä. Polku laskeutuu tieltä notkoon ja sitten kuin puunjuuriportaita

Äärimmäiset haudat ovat aivan rannassa, joten törmän korkeuden ja hiljaa virtaavan Tširkka-Kemijoen näkee puiden lomitse. On veteraanien punatähdistisiä muistomerkkejä, puisia ja rautaisia ristejä ja nykyaika on tuonut muistokivet. Monet puuristit on maalattu vaalean sinisiksi. On vanha maatuva grobu ja siinä vuosiluku 1886 ja ihan lähellä muutama vuosi sitten tehty grobu.

On myös tasaisia puolukanvarpujen peittämiä kumpuja, joilla ei ole enää muistomerkkiä. Yhden tällaisen kummun vieressä on suuri mänty ja sen juurella pari värikästä tekokukkaa. Puolukka on olennainen hautojen peite, siksi nyt joillakin haudoilla on muovinen puolukanvarpupeite. Erään metsurin haudan viereen mäntyyn on ripustettu moottorisahan ketju ja siinä on haalistunut tekokukka, kauempana ketjuja on useampia pienessä koivussa.

Yhdessä puuristissä huomasin metallisen mini-ikonin. Tällaiset ikonit viittaavat vanhauskoisuuteen.

Risteihin ja muihin muistomerkkeihin kiinnitetty kapeitten vaatesuikaleitten kirjo kiinnittää huomion. Vainaja lasketaan haudaan kahdella pitkällä liinalla, jotka ovat pyyheliinakangasta. Tästä kankaasta repäistään sitten kapea kaitale ja sidotaan ristiin.

Se on vainajan sieluliina, sitä myöten sielu on päässyt taivaaseen. Se on myös lahja tai uhri vainajalle, merkki edelleen muistamisesta. Nämä liinat vastaavat josakin muualla risteihin ripustettavia käsipaikkoja ja pitkillä käsipaikoilla on aiemmin laskettu vainaja haudaan. Niin lienee ennen ollut Jyskyjärvelläkin, mutta nyt

on tullut aika, jolloin haudaan laskemisen tapahtuu nuorilla.

Tuuliripakko on edelleen tärkeä vainajan muistamisessa. Haudalla voi olla huomattava määrä tekokukkia tai tekokukkaseppeleitä ja silti myös tuuliripakko. Veteraanien haudoilla näkyy keväällä voitonpäivänä jaettavaa oranssi-mustaa kapeaa raidallista Andrejevskajan nauhaa. Tämä nauha tai vaikkapa pitsikan-kaan suikale on joskus pujotettu kiveen kiinnitetyn soikean vainajan valokuvan yläpuolelle.

Monella haudalla on teräksinen keitokauha tai varrellinen emaljoitu kasari, haudamisen yhteydessä niissä on ollut suitsuke, jolla vainaja ja hauta on pyhitetty. Pappia ei yleensä ole siunaamassa, koska kylässä ei omaa pappia ole. Kylässä on kyllä uudehko tsasouna, jota naiset pitävät praasnikkoina auki. Lisäksi kylässä on suomalaisen helluntaiseurakunnan rakentama kirkko.

Vainajan pesee kolme ihmistä: miesvainajan pesijät ovat miehiä, naisvainajan pesijät naisia. Pesun yhteydessä käytetty saippua viedään ullakolle kurkihirren päälle. Pesijöille annetaan palkaksi jokaiselle pyyheliina. Lisäksi voidaan antaa teetä. Vainaja puetaan omiin vaatteisiinsa ja jalkaan pannaan kengät. Vanhoille ihmisille voidaan jalkaan panna aamutossut.

Aiemmin arkku tehtiin kotona, vaikka joskus lautojen saanti oli vaikeaa. Risti tehtiin kotona. Nyt arkku ostetaan naapurikylistä Borovoista. Tuttavat käyvät hyvästelemässä vainajan. Vainaja on kolme yötä kotona – lämpimällä säällä voidaan haudata aiemminkin. Vainajan

vieressä valvotaan vuorotellen. Välillä valvojat juovat kahvia tai teetä. Vainajan vieressä tuolilla on teetä, leipää, keksejä. Nämä viedään haudamista seuraavana päivänä haudalle.

Muistelupöydässä oli aiemmin kaurakiisseli, jota jokainen ehdottomasti otti. Nyt kiisseli on jäänyt pois.

Keskellä pöytää on vainajan lautanen, siinä on vainajan kuva sekä tuohus palamassa. On pala leipää, lasissa viinaa, keksejä ja makeisia. Muuten ruuat ovat nykyaikaisia: erilaisia salaatteja, kala- ja liharuokia lisukkeineen, jälkiruokana torttua, pikkuleipiä, konvehteja, teetä tai kahvia.

Muistajaiset pidetään 9 päivän, 40 päivän ja vuoden kuluttua tuonilmaisiiin siirtymisestä. Ensin käydään haudalla sinne leipää ja teetä vieden ja tullaan kotiin aterialle.

Vuotuiset kalmismuapäivät ovat troitsan suavatta (helluntaiaatto) ja marraskuun alussa muistinsuavatta. Troitsana haudoille viedään koivunoksia. Pääsiäisenä ei käydä haudoilla, mutta vainajan syntymä- ja kuolinpäivänä muistetaan. Monella haudalla on teekuppi lautasiineen teetä varten. Leipä ripotellaan haudalle pieninä palasina, jotkut ripottelevat linnuille ryynejä.

Haudaminen ja haudoilla käynti tapahtuu aamupäivällä, ehdottomasti ennen puoltapäivää. Vainajia ei saa enää myöhemmin häiritä.

Toisella puolen joen saaren nokassa oli vanha kalmismaa ja sen lähellä kirkko. Vuosikymmeniä sitten Kuittijärven pintaa nostettiin, joen pintakin nousi. Rannassa ollut kalmismaa luhistui metri metriltä veteen. Kirkko on hävinnyt jo ammoin.

Sillä kalmismaalla vielä 1800-luvulla kalma usein peitettiin kääntämällä sen päälle vene. Vienassa on elänyt uskomus, että vainaja muuttaa joutsenen mukana vainajien maahan ja taas keväällä palaa joutsenen mukana. Liittyneekö tähän uskomukseen joutsenen pyhyys.

MARJUKKA PATRAKKA

Teksti ja kuvat

Aika on tummuttanut ristin ja tuuliripakot.

Aarre Martinoff Salossa

Salolaisen rakennusliike Rakennusneliö Oy:n perustajiin kuulunut Aarre Aretas Martinoff kuoli 12. syyskuuta Salossa. Hän oli syntynyt 13. joulukuuta vuonna 1932 Uskelassa, joka on osa Saloa.

Perheeseen kuuluu Elvi-vaimon lisäksi yhteensä kolme tytärtä Riitta, Maarit ja Liisa sekä kaksi poikaa Juha ja Jyrki sekä neljä lastenlasta Anna, Noora, Elias ja Niko. Isä, pappa ja puoliso menehtyi yllättäen sairaskohtaukseen kesämökin laiturille.

Urheilua ja monipuolista liikuntaa harrastanut Martinoff viihtyi erityisen hyvin rakkaassa kesäpaikassaan. Lisäksi hän hoiti innokkaasti kuntoaan muun muassa osallistuen innokkaasti Finlandia-hiihtoon ja Ruissalo-juoksuun. Liikunnan ja urheilun merkeissä matkailtiin myös ulkomaille esimerkiksi maaotteluja katsomaan.

Elvi ja Aarre Martinoff menivät naimisiin vuonna 1956. Perhe teki myös kolmen lapsensa kanssa matkan Neuvostoliittoon omalla autollaan jo 1960-luvulla. Yli kaksiviikkoinen matka ulottui Jaltalle

Aarre Martinoff.

ja Tbilisiin asti ja useimmat yöt vietettiin teltassa leirintäalueilla.

Vienan Karjalaan Elvi ja Aarre matkustivat vasta noin seitsemän vuotta sitten bussilla. Kiestingistä löytyi paljon mukavia ihmisiä sekä yksi serkku ja paikka, jossa Suomeen paenneen perheen talo oli aikoinaan sijainnut.

Karjalaisuus merkitsi Aarre Marti-

noffille paljon, vaikka hän ei ollut itse syntynyt siellä. Vanhemmat saapuivat Suomeen 1920-luvun alussa kolmen lapsensa kanssa ja asettuivat aluksi Ouluun, mistä siirryttiin etelään. Lapsia syntyi kaikkiaan kahdeksan, joista yksi kuoli varhain.

Aarre Martinoff valmistui rakennusmestariksi Turussa vuonna 1959 ja täydensi myöhemmin opintojaan alan kursseilla ja opintomatkoilla ulkomaille.

Ennen Rakennusneliö-yrityksen perustamista vuonna 1965 Martinoff työskenteli enimmäkseen vastaavana rakennusmestarina muissa alan yrityksissä. Karjalan Heimo -lehden sivuiltakin tuttua Rakennusneliötä Martinoff johti kuolemaansa saakka ja yritys on edelleen olemassa ja merkitty yritysrekisteriin.

Rakennusneliö tunnetaan Salon seudulla luotettavana rakentajana, joka on tuottanut melkoisen määrän kerros- ja rivitaloja. Monet työsuhteet Rakennusneliön palveluksessa kestivät kymmeniä vuosia.

AILA-LIISA LAURILA

Anni Kainulainen Sukevalla

Vuokkiniemen entisessä kylässä Paahkomienvaarassa 28. kesäkuuta vuonna 1921 syntynyt Anni Kainulainen kuoli 93-vuotiaana 29. elokuuta Sukevalta. Anni oli omaa sukua Remsu ja hänen äitinsä Lesosia.

Hänen lapsuusperheessään oli kaikkiaan 13 lasta ja koti sijaitsi sota-aikana suomalaisten sotilaiden kulkureiteillä. Ennen sotia Anni kävi neljä vuotta kansakoulua Uhtuassa ja puolisen vuotta karjanhoitokurssia, minkä jälkeen meni 16-vuotiaana töihin kolhoosiin.

Sota-aikana yksi Annin sisaruksista kuoli kranaatti-iskussa 7-vuotiaana. Turman jälkeen perhe muutti neljän kilometrin päähän Kivijärveen.

Vuonna 1944 perhe evakuoitiin Suomeen yhteensä 164 muun pakolaisen kanssa. Mukaan tulivat isä, äiti, sisko ja

Anni Kainulainen.

kaksi veljeä, jotka sijoitettiin Alapitkän väestöleiriin Savoan. Perhe asui siellä noin kuukauden verran. Alapitkältä perhe muutti Sonkajärven Harvanmäkeen.

Harvanmäessä asui jo ennestään yksi sisar, joka oli tullut suomalaisen sotilain vaimoksi vähän aikaisemmin. Annin ensimmäiseksi kodiksi tuli jyhkeä hirsitalo samassa kylässä. Talon emäntä oli jäänyt leskeksi ja kaipasi työväkeä perunapellolle ja muihin syystöihin. Samalla vie-

nalaisperhe sai asunnon ja uuden kodin.

Annin ainoan lapsen, Aino-tyttären, isä ei malttanut pysyä rajan läntisellä puolella vaan teki salaisia vierailuja Neuvostoliiton puolelle. Tätä ei kuitenkaan kestänyt kauaa, sillä hänet tietävästi ammuttiin vuonna 1946.

Anni Kainulainen meni naimisiin vuonna 1948 ja muutti miehensä Otto Kainulaisen kotipaikkaan Petäykselle. Siellä pari raivasi pellot ja rakensi itselleen talon, navetan ja saunan. Lisäksi kuljettiin metsätöissä. Sotaveteraani Otto kuoli vuonna 1983.

Annin vanhemmat kuolivat vuonna 1966 ja 1972. Osa vienalaissukulaisista muutti Vihantiin ja jokunen matkasi Amerikkaan asti.

Vuonna 1992 Anni Kainulainen pääsi ensimmäisen kerran vierailemaan Vuokkiniemessä ja Paahkomienvaarassa, missä vanhat tutut paikat olivat kovin muutuneet erilaisiksi. Viimeiset vuotensa Anni vietti tyttärensä Aino Halosen perheessä Sukevalla.

AILA-LIISA LAURILA

Ksenja Mimmijeva Petroskoissa

Ksenja Vasiljevna Mimmijeva kuoli 90-vuotiaana 11. lokakuuta Petroskoissa. Hän oli syntynyt 28.12.1923. Hänen karjalaiset sukujuurensa ovat Paateneelta - Levkojevien ja Grigorjevien suvuista.

Ksenja opiskeli Paateneen koulussa suomen kielellä ensimmäisestä seitsemänteen luokkaan, jonka päätti vuonna 1937. Niinä vuosina koulussa oli paljon opettajia Suomesta ja jopa Yhdysvalloista. Heistä muistiin hänelle olivat jääneet: Junnilainen, Sakarinen ja Olga Joutsen. Vuonna 1938 alkoi hänen työelämänsä. Ensimmäinen hän työskenteli Paateneen metsäteollisuuspiirin konttorissa, jonne hänet otettiin 15-vuotiaana kirjanpito-osastolle oppilaaksi. Myöhemmin vuosina päätettyään kurssit hän teki kirjanpitäjän töitä eri työpaikoissa. Niihin vaikutti se, että hänen aviomiehensä M. Mimmijev oli komennettu uusin tehtäviin kommunistisen puolueen päätöksillä.

Vuonna 1979 Ksenja siirtyi eläkkeelle. Heidän perheeseensä kuului neljä lasta: yksi poika ja kolme tyttäretä.

Ksenja oli koko elämänsä erittäin aktiivinen ihminen. Jo vuodesta 1937 hän

Ksenja Mimmijeva.

alkoi laulaa Säämäjärven kuorossa, joka oli perustettu Paateneessa. Heidän lauluryhmänsä oli jatkosodan syttymisen aikaan vuonna 1941 kiertomatkoilla esiintymässä eri kylien asukkailla.

Sodan jälkeisinä vuosina Säämäjärven kansankuoro tuli tunnetuksi Neuvostoliitossa. Vuoden 1951 lokakuussa Moskovassa pidetyn karjalaisen tanssin ja musiikin viikon aikana Seesjärven kan-

sankuoro ja Kantele-yhtye antoivat konsertteja eri puolilla kaupunkia jokaisena viikonpäivänä.

Vuonna 1990 Petroskoissa Kansallisen kulttuurien keskuksessa oli perustettu karjalaisten Oma pajo -kuoro. Ksenja oli yksi ensimmäisistä sen laulajista. Melkein viimeisiin elinvuosiinsa saakka hän osallistui aktiivisesti kuoron ja folkloreyhmän harjoituksiin ja konserttimatkoihin ympäri Karjalaa ja sen ulkopuolella.

Hän kävi usein teattereissa. Lisäksi hän kävi mielellään konserteissa, joissa esiintyivät kuorot, kuuluisat laulajat ja lauluryhmät. Me entiset ja nykyisetkin Oma pajo -kuoron laulajat vierailimme mielellämme hänen luonaan. Hänkin oli aina iloinen näistä tapaamisista, jotka todistivat, että kaikin häntä rakastavat ja muistavat ja käyvät joko häntä onnittelemaan jonkin juhlan tai syntymäpäivän takia, tai muuten - kertomaan uutisia.

Ksenja haudattiin Petroskoin Suolusmäen hautausmaalle aviomiehensä M. Mimmijevin haudan viereen lähiomaisien ja ystävien läsnäollessa.

RUDOLF TOIVONEN

Kun kiinnostuu sukujuurist ihmeellinen matka voi alkaa

Heinäkuussa 2014 Torvisen suku kokoontui Vehmassalmelle sukutapaamiseen. Mukana juhlassa olivat sisarusten Juho (Ivan) ja Risto (Grigori) Dorofejffin sekä Anni Kiriloffin (o.s. Dorofejff) jälkeläisiä.

Olen jo pidempään ollut kiinnostunut suvustani, sen historiasta ja keskustellut aiheesta isäni, Juhani Torvisen kanssa. Jokin suvun historiassa on aina mietityttänyt ja askarruttanut mieltä tai pikemminkin se, etten tiedä siitä kovin paljon.

Olen tiennyt isän suvun harjoittaneen laukkukauppaa Suomeen ja sen, että he joutuivat lähtemään Vuokkiniemestä vuonna 1922. Pakomatalla pappani, Filppus (Ville) Torvinen oli kapaloissa oleva vauva ja putosi reen kyydistä. On-

neksi vauvan putoaminen huomattiin ja käännettiin takaisin vauvaa hakemaan. Muu tieto on ollut erittäin vähäistä, koska asioista on vaiettu ja annettu unohdettua.

Nyt me jälkipolvet olemme monien avoimien kysymysten äärellä ja haluamme kovasti löytää vastauksia. Onneksi pappani sisko, Irja Stöckel oli aikoinaan kiinnostunut suvun historiasta ja teki suvustamme sukuselvityksen. Sain hänen tekemänsä sukupuun, jonka avulla aloin tiedustella lisää tietoja. Ja mikä

hieno vuosi onkaan takana! Löysin uusia sukulaisia, joiden kautta olen saanut aivan uudenlaisen käsityksen suvustamme ja tapahtumista ennen ja jälkeen Suomen tulon.

Vuosi sitten otin yhteyttä Vuokkiniemi-seuraan ja lähetin jännittyneenä sähköpostia Asmo Kalliolle ja tiedustelin, tiedettäisiinkö siellä jotain suvustamme Torvinen-Dorofejff? Asmon ja Pauli Laukkanen avulla sain tiedon Sirpa Männystä, joka saattaisi tietää sukumme historiasta.

aan, niin

Lähetin hänelle sähköpostilla sukupuuni sekä tietoa itsestäni. Vastaus tuli vielä saman illan aikana. Sain paljon luettavaa ja kaiken lisäksi vahvistuksen sille, että olemme jopa sukua toisillemme! Näin alkoi uusi matka sukuni historiaan.

Sirpan kautta sain yhteyden muihin sukulaisiin, kuten veljeksiin Yrjö ja Pentti Kirjasuo. Sain heidän teettämän sukuselvityksen Dorofejffin suvusta 1670-luvulle asti ja yllättäen tiesin nyt sukuaani 14 polvessa, mikä on aivan uskomatonta.

Samalla olen saanut tutustua pappani isän (Jooseppi Torvinen) serkkuun, Antero Torviseen. Hänen tietonsa ja tarinansa ovat niin mielenkiintoisia, että niitä kuuntelisi loputtomasti.

Nyt tiedän pappani isän olleen Vietnan Karjalan itsenäisyyden kannattaja ja taistelleen metsäsisseissä. Olen saanut kuulla hänen tätinsä, Yrjö ja Pentti Kirjasuon mummun, Anni Kiriloffin (o.s. Dorofejff) runonlaulantaa melkein sadan vuoden takaa. Annin lauluja on sadan runon verran kansanrunousarkistossa tutkijoiden analysoitavana.

Viime kesän sukujuhlaamme saimme uudet sukulaiset vierailulle. Sisarusten Juho, Risto ja Anni Dorofejffin jälkeläiset kokoontuivat ja viettivät ihanan kesäpäivän ja illan tietoja vaihtaen. Saimme kuulla karjalan kieltä ja nähdä valokuvia paikoista, joissa sukumme ovat asuneet Ylä-Kuittijärven rannalla, Aajuolahdessa Vuokkiniemen ja Vuonnisen välissä.

Saimme kuulla tarinoita kohtaloista ja tapahtumista Vuokkiniemestä lähdeittäessä. Nyt pystymme kertomaan tarkempaa tarinaa suvustamme jälkeläisillemme. Olemme vakaasti suunnitelleet pitävämme sukutapaamisen seuraavien Heimojuhlien yhteydessä ja innolla odotan löytäväni uusia sukulaisia ja uusia tarinoita muistettavaksi ja kerrottavaksi eteenpäin jälkipolville.

KATARIINA OIKARINEN
o.s. Torvinen

Karu arki vastassa Neuvostoliitossa

Kahleissa kylmän maan
Salme Syri. Romaani, 245 sivua
Karjalan Sivistysseura ry, 2014
KSS-hinta 25 euroa

Kaksi vuotta sitten ilmestynyt Salme Syrin romaani Missä koti muumoseni? on saanut jatkoa. Edellisessä romaanissa kerrottiin Aili Hartikan lapsuudesta Tollonjoen maisemissa sekä nuoruudesta sota-aikana ja paosta Suomeen sen jälkeen, kun konepistoolit olivat päästelleet sisään kotiin kaikista ikkunoista.

Mukaan elämään oli tullut Sanna-tyttönen, jonka isä Aleksander oli kadonnut johonkin rintamalle pelastukseen kuin ihmeen kaupalla. Tätä eivät hänen läheisensä vain saaneet tietää, sillä heillä alkoi uusi elämä toisissa maisemissa.

Uutta, parempaa tulevaisuutta Suomessa havittelivat myös leskiäiti Maria Hartikka ja hänen muut lapsensa Ilari, Elsa ja Laila. Pakolaiset ehtivät kuitenkin olla Suomessa vain kolme kuukautta, kun heille tuli määräys palata Neuvostoliittoon.

Tämä toinen romaani kertoo paluumatkasta, joka osoittautuu monivaiheiseksi, pitkäksi ja raskaaksi vaellukseksi vanhoihin kotimaisemiin. Vain Aili ja pikkuinen Sanna saavat jäädä Suomeen.

Vaellustarina luo romaanille aina kehyksen, jossa on imua. Niin käy tässäkin. Lukija odottaa kuumeisesti, mihin mennään seuraavaksi ja mitä sitten tapahtuu. Tässä tarinassa on käänteitä, joita voi liioittelematta sanoa uskomattomiksi.

Ilman päähenkilöiden kekseliäisyyttä ja sitkeyttä olosuhteet olisivat vielä karmeammat kuin ne ovat. Tutuiksi tulevat niin hyiset junan härkävaunut paukkupakkasissa kuin maakuopat, luolat ja kolhoosien kolkot asunnot.

Toivoa elämään antavat läheiset ihmiset ja yhteinen tavoite päästä synnyinseuduille takaisin. Matkalla löytyy myös hyviä auttajia, joita ilman tavoitteen toteutuminen ei olisi mah-

dollista. Kirjoittajan ymmärtävä ote saa lukijan sympatiat heräämään ja elämään hahmojen mukana täysillä.

Toisin kuin edellisessä romaanissa, tässä kokonaisuutta täydentävät muualta lainatut aineistot. Kirjaan sisältyy myös Alma Sapošnikovan aito kertomus perheensä paluusta evakosta Arkangelin alueelta, samoin kirjeenvaihto Suomessa ja Neuvostoliitossa asuvien sukulaisten kesken.

Yhtenäisyys ehkä rikkoutuu vähän, mutta myös liitetyt aineistot ovat erittäin kiinnostavaa luettavaa.

Tarina tihkuu tunteita laidasta laitaan: rakkautta, iloa, surua, kaipuuta ja kaikkea, mitä kuvitella voi, kun ajattelee, miten kovin kourin elämä voikaan koetella ihmispoloista.

AILA-LIISA LAURILA

Vanhat neuvostokartat koottiin yhteen

Rukajärven suunnan paikannimet suomeksi
Toim. Antti Haapalainen, 136 sivua
Rukajärven suunnan historyyhdistys ry, 2014
RSH-hinta 45 euroa

Historyyhdistyksen julkaisema kirjauutuus on hämmäntävä kokonaisuus. Teoksen nimi on hiukan pidempi kuin jutun alun tietokoosteessa: Venäläinen Itä-Karjalan topograafinen kartasto 1:100 000 vuodelta 1935. Kyse on siis suomalaisesta versiosta ja hakuteoksesta, joka julkaisee uudelleen talvisodassa sotasaaliina saatuja neuvostoliittolaisia karttoja.

Kirjassa ovat karttalehdet 14. divisioonan varsinaiselta toiminta-alueelta, hyökkäys- ja vetäytymisvaiheen Klyysinvaara - Porajärvi - Paatene suunnasta sekä partiointialueesta Murmanskin radalle asti. Jyhkeäkantisessa ja reilusti A4-kokoisessa väriteoksessa näkyvillä ovat paitsi monet tutut paikkakunnat, myös maaston muodot, järvet ja joet yhteensä 96 karttalehdellä.

Kirjasta löytyy peräti 765 suomennettua paikannimeä, joista 200 on kyliä, 400 järviä, 80 jokia ja 85 muita paikkoja. Varsinaista arvostelua sisällöstä on vaikea kirjoittaa, mutta käyttäjäkokemusta voi toki arvioida.

Karttalehtien selailu on ehdottomasti kiinnostavaa puuhaa, koska hyviä ja tarkkoja karttoja ei ole liiaksi asti ollut tarjolla. Suurin ilo ja hyöty kartoista koituu tietenkin silloin, jos matkustaa paikan päälle ja haluaa liikkua maastossa esimerkiksi jotakin erityistä paikkaa hakien. Alue on matkailijan kannalta kuitenkin valitettavan pieni.

Karttoihin lisätyt suomenkieliset paikannimet erottuvat selkeästi keltaisilta pohjilta. Myös vesistöjen nimet näkyvät sinisiltä pohjiltaan, joskaan eivät yhtä selkeästi. Erinomaisia ja lukijalle lähes välttämättömiä täydentäviä osia ovat loppuun liitetyt hakemistot ja selitykset venäjän kielen kyrillisistä aakkosista.

Tiedoksi niille, joilla sotahistoria ei ole pääällimmäisenä muistissa, että 14. divisioonaa perustettiin vuoden 1941 ke- säkuussa ja sitä johti eversti Erkki Raap-

pana. Repolan valtaus heinäkuussa 1941 oli divisioonan Rukajärven tielle johtavan hyökkäyksen ensimmäisiä tärkeitä tapahtumia. Rukajärven tie oli Repolan kylään pohjoisen kautta kulkenut päätie.

Karttakirjan toteuttaneella talkooväellä on ollut suuri työ saattaessaan vanhan aineiston nyt julkaistuun kuntoon ja muotoon. Historyyhdistys näyttää muutenkin toimivan kovin aktiivisesti, joten tämä lienee vain yksi kulttuuriteko sen toimintahistoriassa.

Yhdistys myy myös 472-sivuista kirjaa Raappanan nyrkki, joka on seikkaperäinen selvitys Kevyt Osasto 2:n sotatiestä alkaen jatkosodan liikekannallepanosta 17.-18.6.1941 ja joukkojen keskittämisestä raja-alueelle sekä päättyen Kevyt Osasto 2:n lakkauttamiseen heinäkuussa 1942.

Kirjoja voi tilata esimerkiksi julkaisijan verkkosivujen kautta www.rukajarvensuunnanhistoryyhdistys.fi/historyyhdistys/.

AILA-LIISA LAURILA

Haanpään no-koita kääntyi

Paavo Harakan uusin karjala-käännös nostaa ilon pintaan karjalaksi

Pentti Haanpää:
**Kakskymmendä novel-
 lua: "Jätkä da Jätjän
 taivas", 95 sivua**
Kiändäi:
Paavo Harakka.
Karjalan Kielen Seura
Helsinki
Grano Oy, Kuopio 2014
KKS-hinta 20 euroa

Pentti Haanpää (1905–1955) on suomalaisen kertomakirjallisuuden, erityisesti novellien rakentelijana, luova nero, jonka teokset ovat vasta kirjailijan kuoltua saaneet arvostusta kirjallisuudentutkijoilta ja tavallisilta lukijoilta.

Haanpään novellien hahmoista Iisakki Vähäpuheinen ja romaanien henkilöku- vusta Pate Teikka ovat kumpikin kuole- mattomia. Karjalan Kielen Seuran kus- tantama tuore teos Jätkä da jätjän taivas on Paavo Harakan itsensä valitsemien Haanpään novellien karjalankielinen käännöskirja, joka sisältää kaksikym- mentä novellia.

Kuka on Paavo Harakka, uudenkarhean karjala-käännöksen laatija?

Opettaja Paavo Harakka syntyi 15. huhtikuuta 1941 Ylihärmässä, suojärveläisperheen evakkotiellä. Hän ehti asua vain parisen vuotta Suojärvellä, Raja-Karjalan salojen sydämessä saaden sie- luunsa ikimetsien ajattoman hengen ja hehkun.

Varhaiset vaikutteet, Raja-Karjalan kulttuuri, isien kirkon ortodoksisuus ja karjalan kieli painoivat pysyvän leiman karjalaispojan mielen maisemaan. Harakan suvun tunnettu kantaisä oli Anuksen Karjalassa 1675 syntynyt Grigori Stepaninpoika, joka 1700-luvulla muutti Suojärven Kaitajärven kylän Retkanselän seudulle.

Paavon vanhemmat olivat talollinen

velliklassi- karjalaksi

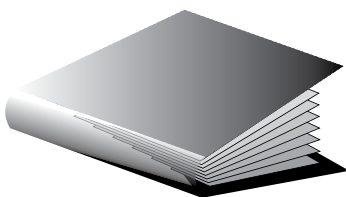

Paavo Harakka.

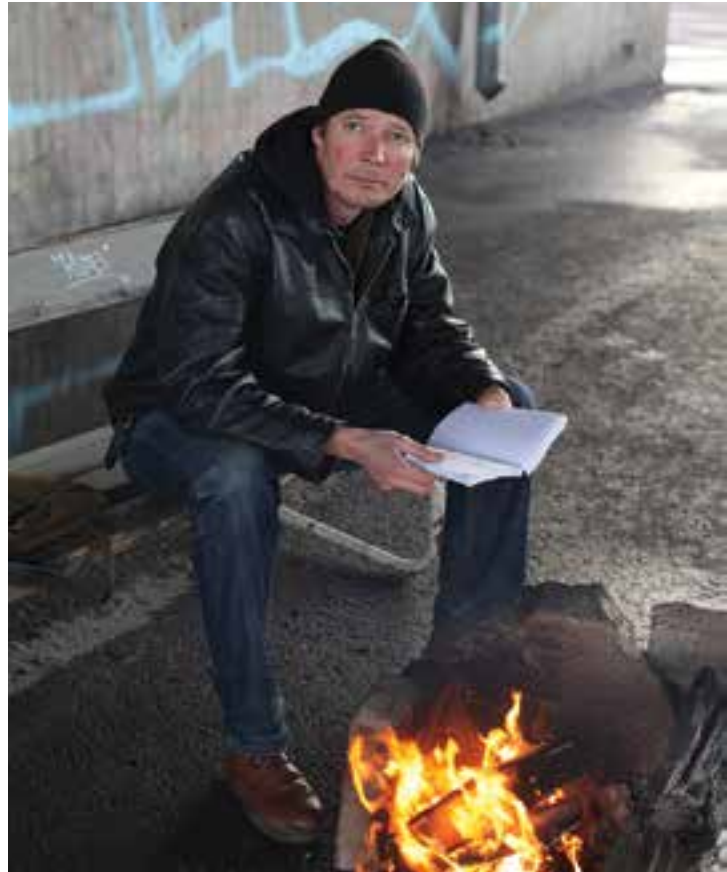
Feodor Harakka ja vaimonsa Outi o.s. Härkin. Harakka sekä Härkin ovat kumpikin sukuja, joiden edustajat lauloivat kansanrunojen kerääjille ”omat saamansa sanaset”.

Paavo Harakka valmistui opettajaksi Kajaanin seminaarista 1966, ja asettui asumaan Valtimolle, missä suoritti pitkän päivätyön opetustoimen saralla. Kunnalliselämä, yhteiskunnalliset luottamustoimet sekä ortodoksisen kirkon toiminta ja hallinto ovat Paavo Harakan keskeisiä vaikutusmuotoja, joilla kunnallisneuvos (2008) on ollut maattamme rakentamassa. Vuosien myötä kiintymys karjalankieleen on vahvistunut ja saanut Paavo Harakan laatimaan kolumneja, pakinoita ja kokonaisia teoksia karjalankielisinä. Karjalan Kielen Seuralle kiitokseni, on kulttuuriteko luoda synteesi Paavo Harakan karjalankielen taipuisan taidon ja Pentti Haanpään mestarillisten novellien välille.

UNTO MARTIKAINEN

KIRJA

Juha Hurme.

Juha Hurmeesta tämän vuoden Larin Paraske

Ensi vuonna 2015 juhluvuottaan viettävä Kalevalaisten Naisten Liitto on antanut Larin Paraske -palkinnon kirjailija ja ohjaaja Juha Hurmeelle. Palkinto myönnetään vuosittain poikkeuksellisen hyvälle puhujalle. Palkinto luovutetaan Helsingin Kirjamessuilla lokakuussa.

- Juha Hurmeessa yhdistyvät tiukka ammattitaito ja suomalainen luova hulluus, kertoo Kalevalaisten Naisten Liiton toiminnanjohtaja Sirpa Huttunen.

Juha Hurme tunnetaan Nälkäteatterin perustajana sekä Kansallisteatterissa parhaillaan menevästä Europaeusnäytelmästä.

Palkitsijoiden mukaan Hurme pitää esillä pienen, unohdetun ihmisen asiaa, kuten teki myös Larin Paraske aikoinaan. Juha Hurme on taitava sanankäyttäjät, perinteen jatkaja, hyvä keskustelijat ja kyseenalaistajat, todellinen sanalla vaikuttajat teatterin keinoin. Hä-

nen työssään näkyy sulassa sovussa suomalais-ugrilaisuus ja klassinen sivistys antiikin runousopista tähän päivään.

Larin Paraske oli inkeriläisistä runolaulajista kuuluisin ja saavutti kansantaitteen ikonin aseman jo aikalaistensa keskuudessa. Larin Paraske -palkinnon ovat aiemmin saaneet mm. vapaa kirjoittajat Kaarina Hazard 2013, runolaulajat MuT Ilona Korhonen 2012, urheilutoimittaja Antero Mertaranta 2011, kansanmuusikko Sari Kaasinen 2010, runoilija Heili Laaksonen 2009, toimittajat kirjailijat Umayya Abu-Hanna 2008, kirjailijat Anna Kortelainen 2007, näyttelijät Eila Roinne 2006, rap-muusikko Mariska 2005 ja tutkijat Senni Timonen 2004.

Kalevalaisten Naisten Liitto on valtakunnallinen perinne- ja kulttuurijärjestö, joka tekee tunnetuksi suomalaista kansanperinnettä. 61 jäsenyhdistyksessä on yli 4 000 jäsentä. Liitto omistaa Kalevala Koru Oy:n.

Maikkulan pruasniekka hiljentyi ja sitten lyötiin kyykkää

Karjalan Sivistysseuran Kemin ala-osaston väkeä ajeli syyskuun ensimmäisenä lauantaina Pohjois-Viena-seuran vieraisiksi Maikkulan pruasniekkaan. Pihapiirissä huomattiin muutoksia. Portin vieressä olevat talot oli remontoitu, maallattu, pihanurmi laitettu kasvuun, pensaat ja kukat kukoistivat.

Oli hyvän asumisen merkkejä. Vanhaa puustoa ihailtiin. Se jakaa pihaa mooneen osaan ja suojaa katseilta kauempana, remontissa olevia rakennuksia, joista yksi myydään, mikäli sopiva ostaja löytyy. Tutultahan se alue näytti. Muisteltiin vuonna 1997 pidettyä ensimmäistä pruasniekkaa, jolloin otettiin käyttöön kappeli, siunattiin Matkamiehen risti ja sen edessä oleva itkukivi sekä talon seinän viereen paljastettu Vienan pakolaisten muistokivi.

Tie Marian kappeliin oli tuttu. Sinne

oli aseteltu kauniit ikonit, liinat ja kukat. Miten hyvin kappeli onkaan säilynyt toistasataa vuotta! Vienankarjalaisten pakolaishuoltolan, kansakoulun, vanhainkodin, lastenkodin ja sota-ajan evakojen asumispaikan ihmiset ovat kokeneet Maikkulassa kaikki elämän tunteet ja eri-ikäisten ihmisten varttumisen tai vanhenemisen. Monen Vienan pakolaisen tie Kemiin on kulkenut Maikkulan kautta. Heidän jälkeläisensä ovat kuulleet tarinointia Maikkulasta. Kappelissa juteltiin, iloittiin tapaamisesta, puhuttiin menneistä.

Kirkkoherra, isä Marko Patronen toimitti vedenpyhityksen uuden papin, isä Tuukka Rantasen kanssa. Heidän kanssaan juhlaan, rukoukseen ja kiitokseen johdattivat kirkon isännöitsijä, ipodiakoni Kari Vasko ja nuorempi ipodiakoni Kari Paakkola, uusi kanttori Juuso Vola

ja tuttu kanttori Helena Matsi. Isä Marko siunasi ja vihmoi pyhitetyllä vedellä kappelin ja ihmiset.

Ulkona Matkamiehen ristillä pidettiin muistopalvelus. Tämä oli harras ja sielun täyttävä hetki, joka liittyy meidän rukouksella tuonpuoleiseen, tuntemattomiin ja tuntemiimme, edesmenneisiin ja kanssamme eläviin heimolaisiimme.

Muistokiven ohjelmassa oli puheita ja yhteisiä lauluja. FM Sami Kallio, nuori mies, kertoi kunnioittavasti siitä, miten karjalaiset ovat vaikeinakin aikoina saaneet elämänsä sujumaan lannistumatta vaikeuksiin. Voimme nähdä tänä päivänä, kuinka suurin osa heistä on pystynyt nostamaan elämänsä hyväksi uusissa oloissa.

Pruasniekkakahvit ja -tsäijt nautittiin Marian kappelissa. Pitopöytään oli ka-

tettu karjalaista ja pohjalaista tarjottavaa. Puheessaan KSS:n Kemin alaoston puheenjohtaja Martti Takalo kertoi Karjalasta Maikkulaan tulleista. Samalla hän muisteli isoäitiänsä Marina Takaloa. Mielenkiintoisia ovat Martin tiedot suvustaan!

Kemiläiset olivat tulleet opettamaan oululaisille kyykkää. Niinpä ajettiin autojonossa Maikkulan urheilu-kentälle ja alettiin kyykätä. Timosen Paulin valmentava yksilöohjaus oli tehokasta ja vaikutti jo ensimmäisillä heitoilla. Kyykkä lensi ja kaatoja tuli silloin tällöin. Positiivinen kannustus katsomosta ja naapuripelailta rohkaisi voimankäyttöön. Kylläpä palikat saivat ajoittain vauhtia! Osumisen apuna saattoi olla myös kouluikäisten pelien, pesäpallon ja nelimaalin harjoittelu.

Pelattiin ja pelattiin. Joukko ei ollut suuren suuri, mutta innokas. Hyvä, kun kahvitauko maltettiin pitää. Sanoivat, että on oululaisissa ainesta.

Olipa mukava pelata kyykkää! Tämä ei jää tähän! Kyllä me Kemiin mennään!

ANJA SUVANTO

Muistopalvelus Matkamiehen ristillä Oulun Maikkulassa. Kirkkoherra, isä Marko Patronen puhuu. Kuva Pekka Kuusela

Vienan Karjalasta saapuneet kurssilaiset oppivat tärkeitä taitoja ensiapukurssilla Kuhmossa.

Vienalaisten ensiapukurssi pidettiin Kuhmossa

Vienan Karjalasta saapunut aikuisryhmä kävi ensiapukurssin aikana kouluttaja Minna Pulkkisen johdolla lävitse SPR:n EA1-koulutusohjelma ja monipuoliset käytännön harjoitteet.

Kurssille osallistunut kymmenhenkinen ryhmä edusti Kalevalan piirin päiväkerhojen ja -tarhojen ja koulujen opettajia sekä niissä toimivia muita henkilöitä.

Ensimmäisen kerran vastaavanlainen kurssi järjestettiin Uhtua-Seuran toimesta keväällä 2013, ja se oli jo silloin menestys. Uhtua-Seura järjestää tänä vuonna vielä yhden ensiapukurssin vienalaisille.

Ensiaputaitojen merkitys vienalaisille korostuu kansalaistaitona, kun ajatellaan vaikka suomalaisten omatoimimatkaileijoiden ympärivuotista ja aktiivista liikkumista Vienan Karjalassa. Alue on harvaan asuttua ja tietoliikenneyhteydet toimivat vaihtelevasti. Avun tarvetta on ollut ja tulee jatkossakin olemaan. Lisäksi nämä taidot, joita koulutettavat saavat, hyödyntävät arjessa myös heitä itseään ja paikallista väestöä joka päivä. Kurssilaiset ovat oppineet, mitä voivat tehdä hädän tullen ja miten ensiapua annetaan.

Uhtua-Seura ry kustansi ryhmän koulutuksen, ruokailun, majoituksen ja tuki Kuhmoon saapuneita kurssilaisia pienellä matka-avustuksella. Uhtua-Seura sai tukea kurssin toteuttamiseen Karjalan Sivistysseuralta.

KARI KEMPPINEN

Uhtua-Seura ry järjesti 12. lokakuuta toisen ensiapukurssin yhdessä Kuhmon SPR:n kanssa.

SIVISTYSSEURAN UUTISET

Sukututkimus vie tutkijan mennessään

Karjalan Sivistysseuran sukututkimustoimikunta on työskennellyt helmikuusta 2013 lähtien, tavoitteenaan miettiä, miten sukututkimusta voidaan edistää seuran puitteissa.

Toimikunta on kartoittanut Suomessa saatavana olevia materiaaleja ja selvittänyt, mitä voidaan hankkia muualta käyttöön. Vienan Karjalan tärkeimmät arkistolähteet Suomessa ovat metrikkakirjat, joiden digitoiminen oli käynnistynyt jo ennen toimikunnan perustamista. Toimikunta on jatkanut tätä työtä ja hankki skannattavaksi Joensuun maakunta-arkistossa olevaa materiaalia, eli Suikujärven pogostan väestöluettelon 1762/63 sekä Vienan Kemin kihlakunnan rippikirjat 1900 ja 1910.

Arvokasta sukututkimusmateriaalia on esimerkiksi vuoden 1678 valvontakirja Repolan pogostan alueelta, joka on nyt litteroitettu sukututkijoiden työn helpottamiseksi. Hiljattain Arkan gelin arkistossa on Sivistysseuraa varten skannattu Arkangelin kuvernementin karjalaiskuntien henkikirjoitusasiakirja vuodelta 1866. Materiaali sisältää muun muassa mielenkiintoista tietoa Vienan asukkaiden taloudellisesta toiminnasta 1860-luvulla talokunnittain.

Karjalan Heimoissa olleista artikkeleista on laadittu hakemistot. Lehdissä olleet suku- ja kylähistorioita koskevat artikkelit digitoitiin ja luetteloiitiin vuosi sitten. Suunnitelmissa on myös käydä läpi Kansallisarkistossa olevaa, seuran arkistoihin sisältyvää sukututkimusaineistoa ja miettiä, miten se saadaan sellaiseen muotoon, että se palvelee sukututkijoita parhaalla mahdollisella tavalla.

Oulussa järjestettiin toukokuussa sukututkimuskurssi, jonka sisältönä olivat Karjalan sukututkimuksen lähteet ja niiden syntyhistoria, kirkolliset henkilöasiakirjat, väestöluettelot sekä lähdekriittiset kysymykset. Toteutus antoi mainion mallin kurssille, joka voidaan panna toimeen myös muualla.

Irja Rämän aineisto on hänen tahonsa mukaisesti sukututkijoiden käytettävissä. Aineistoa on kesän aikana työstetty ja siitä voidaan jakaa kopioita

tiedostoina tai tulosteina kiinnostuneille. Koska aineisto ei luonnollisestikaan ole täydellinen, seuran toivomuksena on, että mikäli käyttäjä tekee tiedostoihin korjauksia tai lisäyksiä, nämä merkitään asianmukaisin muutosmerkinnöin (mitä muutettu, milloin, kenen toimesta) ja tieto toimitetaan myös Sivistysseuraan.

Aineiston julkaisemisesta painettuna kirjana, lehdessä tai internet-sivustoilla tulee aina sopia Karjalan Sivistysseuran kanssa. Aineiston käyttäjien on myös syytä muistaa, että elossa olevien henkilötietojen keräämistä säädellään henkilötietolailla. Sukututkijan velvollisuus on aina elossa olevien tietoja käsitellessään selvittää millä tavoin henkilötietolaki on omassa sukututkimusrekisterissä otettava huomioon.

Irja Rämän aineiston vastuuhenkilöksi on nimetty Pekka Vaara, jolle aineiston käyttöpyynnöt osoitetaan ja joka luovuttaa harkintansa mukaan kopioita aineistosta tutkijoille em. periaatteita noudattaen.

Yhteystiedot: pekka.vaara@hotmail.com puh. 0400 501 726.

Luettelo tutkituista vienalaissuvuista tulee myöhemmin KSS:n nettisivuille.

Seuran hallussa oleva sukututkimusmateriaali on nyt kaikkineen niin laaja, että siitä rakennetaan parhaillaan tietokantaa, jonka nimeksi tulee Sampo. Kyseessä on palvelu, jonka kautta materiaalia voi lähestyä monin eri tavoin. Seuran sivuille laaditaan parhaillaan myös Suvut-osiota, johon kootaan sukututkimusta tukevaa tietoa ja aineistoja.

Matkalle Petroskoin kansallisarkistoon

Kevään koittaessa on suunnitella tutustumismatka Petroskoin kansallisarkistoon 14.-17.5.2015. Petroskoin arkistossa sijaitsevat vienankarjalaisen sukututkimuksen kannalta tärkeimmät lähdemateriaalit vuodesta 1782. Arkistopäivä olisi perjantai 15.5., minkä lisäksi matkaan sisällytetään kulttuuriohjelmaa; säiden salliessa on suunnitteilla matka Kižin saarelle. Tietopyynnöt lähetetään kootusti etukäteen arkistoon, jotta matkasta saadaan paras mahdollinen anti.

Matkapakettiin kuuluu matkat bussilla Petroskoihin ja takaisin sekä majoitus kahden hengen huoneissa keskustassa sijaitsevassa hotellissa. Matkan hinta riippuu lähtijöiden määrästä. Alustavasti on laskettu, että hinta on 280-400 euron välillä.

Aamupala sisältyy hintaan. Muista ruokailuista ja matkaan liittyvistä kuluista huolehtii jokainen itse (viisumit, passit, pääsymaksut nähtävyyksiin jne.). Matkareitti on Muhokselta Kajaanin ja Joensuun kautta Niiralan raja-asetalle Tohmajärvelle ja sieltä Petroskoihin. Sovittaessa kulkijoita otetaan matkan varrelta kyytiin.

Matkan käytännön järjestelyt hoitaa Sari Heimonen, jolla on matkatoimisto. Lisätietoja Sarilta sari.heimonen@gmail.com ja puh. 044 567 1943. Sitovat ilmoittautumiset Sarille 31.3.2015 mennessä. Arkistomateriaaleja koskevat tietopyynnöt joko Sarille tai suvut@karjalansivistysseura.fi.

Aila-Liisa Laurila palkittiin

Vantaan seudun sukututkijat ry järjesti tänä vuonna 15. kerran kaikille avoimen Perheen tarina -kirjoituskilpailun. Kilpailulla on tarkoitus kannustaa kertomaan suvusta tarinan muodossa. Pitkien tarinoiden kilpailun sarjan voitti Karjalan Heimo-lehden päätoimittaja Aila-Liisa Laurila.

Aila-Liisan tarina kertoo suurpiirteisine vedoin hänen omasta karjalais-pohjalaisesta taustastaan, upotettuna suurempaan viitekehykseen eli nykyajan maahanmuuttoon ja pakolaisuuteen.

Teksti syntyi, kun Aila-Liisa kesällä luki Salme Syrin uuden teoksen käsikirjoituksen ja huomasi samoihin aikoihin, että tuollainen kilpailu on meneillään. Syttyi halu kokeilla, miten onnistuu sellainen kirjoittaminen, jossa on vähän tositustaa, mutta itse tarina on puhdasta todellisuuden kertaamista väljempi, dokumentaarinen, fiktiivinen ja ainakin jonkin verran kaunokirjallinen teksti.

Aila-Liisa Laurila on kirjoittanut ikänsä lehtitekstejä, joissa faktat ja niiden tarkistaminen ovat tärkeitä. Tässä kilpajoituksessa tärkeintä oli tekstin rakenne, alku, keskikohta ja loppu sekä tarinallisuus. Kirjoittaja tavoitteli jotakin sellaista, jota lukijan olisi kiinnostavaa lukea piittaamatta siitä, onko jokainen sana tarkistettavissa ja todistettavissa olevaa faktaa.

Onnittelut Aila-Liisalle! Voitto innoittakoon myös lehden lukijoita kirjoittamaan talteen sukunsa tarinan. Julkaisemme voittaneen tarinan myöhemmin.

Kilpailussa lyhyiden tarinoiden voiton vei Irma Vesalainen Mäntyharjulta.

EEVA-KAISA LINNA

Säiden salliessa on sukututkimusmatkan ybteyteen suunnitteilla vierailu Kižin museosaarelle.

Eila Stepanova väitteli tohtoriksi Helsingissä

Eila Stepanova jatkaa äitinsä Aleksandra Stepanovan työtä karjalaisten itkuvirsien tutkijana.

Karjalan Sivistysseuran hallituksen jäsen ja Ylen venäjänkielisten Novosti-uutisten lukijanakin nähty Eila Stepanova väitteli 18. lokakuuta Helsingin yliopistossa. Tutkimuksen otsikko kokonaisuudessaan on ”Seesjärveläisten itkijöiden rekisterit: Tutkimus äänellä itkemisen käytänteistä, teemoista ja käsitteistä”.

Tutkimuksen aineisto oli erittäin laaja yhteen paikkakuntaan keskittymisestä huolimatta. Aineistona ovat 58:n seesjärveläisen itkijän 446 itkua vuodesta 1871 vuoteen 2007. Päähenkilöksi nousee kuitenkin suuri äänellä itkemisen mestari Praskovja Saveljeva (1913–2002).

Työ selvittää itkurekisterin monipuoliset merkitykset. Väitöksen mukaan itkurekisteri toimii itkijänaisen voimatyökaluna ihmiselämän käännekohdissa. Itkijän tehtävä on toimia välittäjänä elävien ihmisten yhteisön ja tuonpuoleisen eli suvun vainajien yhteisön välillä, mutta myös itkijän oman perheyhteisön ja muiden yhteisön edustajien välillä.

Itkurekisterillä tapahtuva kommunikatio on tutkimuksen mukaan erityisen lempeä ja kunnioitusta osoittava. Itkuvirsillä ilmaistaan voimakkaita murheen tunteita, jotka ovat sekä henkilökohtaisia että kollektiivisia.

Itkurekisteri tarjosi jokaiselle taitavalle itkijälle kulttuurisesti hyväksytyjä puitteita, joiden sisällä jokaisella naisella oli kuitenkin täysi vapaus luoda juuri sellainen itkuvirsi, mikä oli hänen mielestään tiettyyn tilanteeseen tai tietylle ihmiselle sopiva. Näin ollen jokainen itku on samalla ainutlaatuinen ja perinteinen luomus.

Yksi monista seesjärveläisen itkuperinteen tallentajista on väittelijän äiti ja tunnettu itkuvirsitutkija Aleksandra Stepanova, joka oli mukana väitöstilaisuudessa. Itse väittelijä kertoo käyneensä Seesjärvellä keruumatkalla kaksi kertaa. Ensimmäisen matkansa hän teki äitinsä Sandran kanssa vuonna 1999 ja toisen kerran kuhmolaisen Juminkeko-säätiön järjestämillä keruumatkalla vuonna 2007.

Aleksandra Stepanova osallistui myös esimerkiksi aiemmista nauhoitteista tehtyjen litterointien tarkistamiseen väitöstyön yhteydessä.

Seesjärvellä ovat käyneet myös monet muut tutut perinteentallentajat kuten Pekka Laaksonen, Aleksi ja Unelma Konkka, Pertti ja Helmi Virtaranta, Lauri Honko ja Aili Nenola sekä lukemattomat muut karjalaiset ja suomalaiset tutkijat.

Karjalan Heimo haastattelee Eila Stepanovaa myöhemmin.

AILA-LIISA LAURILA

V U O S I K O K O U S

• Pohjois-Viena-seuran sääntömääräinen vuosikokous pidetään lauantaina, 21. päivänä helmikuuta 2015 klo 12.00 alkaen Oulussa, Oulun ort.kirkon seurakuntatalossa, Torikatu 74. Kokouksen jälkeen vietämme teeiltapäivää Kalevalan päivän merkeissä.

TERVETULOA!
Johtokunta

V U O S I K E R Ä H M Ö

• Pohjois-Viena-seuran ustavanmukani vuosikerähmö piijetäh suovattana, 21. piinä tuhukuuta 2015 klo 12 Oulussa, Oulun pravoslaunoissa kirikössä, Torikatu 74. Kerähmän jälkeh piijämmä tsäijyillan Kalevalan päivän merkkilöissä.

TULKUA TERVEHENÄ!
Johtokunta

Lämpimät kiitokset Pohjois-Viena-seuran väelle ja kaikille teille, jotka olette tehneet yhteistyötä kanssamme vuoden 2014 aikana.

Hyvyä rostuota ta onnie uuvvella vuvvella!

POHJOIS-VIENA-SEURAN JOHTOKUNTA

Rauhallista Joulua ja Hyvää Uutta Vuotta 2015

Hyvyä rostuota ta onnie uuvvella vuvvella 2015
Passipo hyvästä yhteisruavosta vuvven 2014 aikana

UHTUA SEURA

UHTUA-SEURA ry
Hallitus

www.uhtua.info

Eila Pöllänen on julkaissut uutta musiikkia

Eila ja Elin Pöllänen ovat julkaisseet levyllisen uutta karjalaista musiikkia.

Ruotsin Vallentunassa asuva karjalaistaustainen palkittu muusikko ja pedagogi Eila Pöllänen on julkaissut yhdessä tyttärensä Elinin kanssa neljännen cd-levynsä. Levyn nimi on Muistatko? - Do you remember? ja se sisältää 15 live-esitustaltioitua kappaletta viimeksi kuluneen kymmenen vuoden ajalta.

Innoittajana ja taustana levyille ovat muun muassa karjalaisien muistot ja kokemukset, joita on julkaistu runokokoelmassa *Vie sinne mun kaihoni*. Levyn musiikkia kuultiin Karjalaisien kirjamarkkinoiden yhteydessä Karjala-talossa Helsingissä 15. marraskuuta.

Eila nähtiin viime kesänä esiintymässä myös Karjalaisilla Laulujuhilla Joensuussa, missä mukana oli myös hänen toinen tyttärensä Paulina Vallin. Vuonna 1998 Eila valittiin Ruotsin parhaaksi ruotsinsuomalaiseksi trubaduuriksi.

Eilan ja Elinin aiemmat levyt ovat nimeltään *Enzikukkaine - The First Flower* (2003), *Sano buoaboi suarnaine - Pajoloi karjalakse II* (2005) ja *Ikkunan avuan - Open the Window - Pajoloi karjalakse III* (2010).

Karjalan kielen kurssi kevätkaudella Helsingissä

122445K

KARJALAN KIELI, ALKEIDEN JATKO, A1.2

(24 t) 15.1.–26.3. (ei 19.2., 5.3. eikä 12.3.), to 17.00–19.15

Kurssilla täydennetään vienankarjalan taitoja ja pyritään selviämään sillä arkielämän tilanteissa. Jatketaan karjalaiseen kulttuuriin tutustumista ja kielen perusrakenteiden opiskelua.

Kurssilla vertaillaan karjalan eri murteita, siksi se sopii niin varsinaiskarjalan kuin livvinkarjalankin harrastajille.

Kurssin pohjana on opettajan monistemateriaali.

Hinta 67 euroa, opettaja: Olga Karlova, FL

Ilmoittautuminen viim. 7.1. (paikat täytetään järjestyksessä):
www.kalliolkansalaisopisto.fi tai puh. 010 279 5080
Kurssipaikka: Kalliolan kansalaisopisto, Sturenkatu 11, Helsinki

KALLIOLAN KANSALAI SOPISTO / Uhtua-Seura ry

Laukunkantajat

J O U L U K U U 2 0 1 4

Lapsissa on tulevaisuus

Jevgeni Bogdanov on tulkki ja kääntäjä, joka asuu nykyisin Lahdessa. Petroskoissa syntynyt, myös taiteilijanimellä E. Jakobson tunnettu mies on suomenkielisen d'Airot-yhtyeen perustajajäsen, runoilija ja muusikko. Tänä vuonna 95 vuotta täyttänyt äidinäiti Eevi-Elsa Pylsy on lähtöisin Lahden kylästä läheltä Pietaria. Hän on inkerinsuomalainen, joka ei päässyt muiden mukana Suomeen vaan joutui vuonna 1942 härkävänuihin ja Siperiaan. Hän karkasi vuonna 1947 ja päätyi mutkien kautta Karjalaan vuonna 1949. Enska ja uhtualaistaustainen Eeva-Kaisa Linna keskustelivat Karjalan suomalaisista, kielen merkityksestä ja lasten tulevaisuudesta.

JB Vuoteen 1997 saakka asuttiin mummon kanssa, kotona puhuttiin venäjää ja suomea, joka oli mummulle tärkeä kieli. Kävin koulun numero 17, jossa opetettiin suomea. Sieltä on alkanut monen petroskoilaisen suomen kielen harrastus.

EKL Päädyit Petroskoin valtionyliopistoon opiskelemaan suomen kieltä ja kirjallisuutta, toimitit yliopettajana itämerensuomalaisten kielten ja kulttuurin tiedekunnassa 1996-2014. Loit uraa kirjallisuudentutkijana tutkimalla laajasti L. Onervan tuotantoa Eino Karhun johdolla. Suunnittelit akateemista uraa.

JB Vuonna 1990 perustetun rockyhtyeemme keikat olivat tieteen tekemisen esteenä ja toisaalta tutkiessa oli tarve lähteä tien päälle. Tutkimukseni oli ”viittä vaille valmis”, mutta kun esittelin sitä Moskovassa, siihen haluttiinkin heidän tutkimuksiaan. Jatkoisin hetken aikaa, mutta valittavasti työni jäi sitten kesken.

EKL Laitoksenne dekaani Tamara Staršova vaikutti uraasi ja elämääsi merkittäväällä tavalla.

JB Tamara Staršova oli läsnä tavalla tai toisella elämäksäni vuosina 1990-2013. Hänen johdollaan ja alaisuudessaan kasvojin ylioppilaasta asiantuntijaksi. Musaurani, runoilijan työni, kääntäjä-minäni - kaikki tuo on Tamaran ansiota tavalla tai toisella. Venäjällä perinteisesti puhutaan ”opettajasta”, ”ohjaajasta”, ”vanhemmasta henkilöstä”, jonka tuella kasvetaan johonkin ammattiin ja tullaan ihmiseksi. Tämä on syvällä yhteiskunnassa, paljon syvemmillä kuin lännessä.

Yliopisto oli hyvä ympäristö, Venäjän suomalaisten yh-

teinen kieli suomi yhdisti, koimme olevamme eheitä, kykenimme ilmaisemaan itseämme. Halusin luoda vahvan suomalaisyyhteisön, jossa muun muassa kieltä siirretään sukupolvelta toiselle. Mutta jäin kovin yksin ponnistuksissani.

EKL Muutit Suomeen vuonna 2012, koska ”sait tarpeeksesi”: halusit erityisesti lastesi vuoksi valita toisenlaisen elämän.

JB Koin, että lasten suomen kieli ei olisi kehittynyt luontevaksi Petroskoissa. Esikoiseni kävi pari viikkoa Lönnrot-koulua, mutta halusin antaa lapsilleni vahvan suomenkielisen ympäristön ja kieliyhteisön, jossa kasvaa. Suomessa on enemmän mahdollisuuksia kuin Petroskoissa.

Käyn edelleen joskus Petroskoissa, mutta en koe enää itseäni osaksi tuota todellisuutta. Arvostan toki kaupungin arkkitehtuuria, mutta näen nyt ehkä oikean kaupungin, jonne olin aikaisemmin rakentanut itselleni suomalaisen elämän, jonka ulkopuolella oli venäläinen maailma.

EKL Katsot karjalaisuutta läheltä, mutta ulkopuolisena. Vaimollasi on viennankarjalainen tausta, hänen isomummonsansa on Latvajärveltä kotoisin oleva Natalia Karhu, joka aikoinaan opiskeli Suomalaisen teatterin studiossa.

JB Karjalaisuus on näyttämö, joka on rakennettu etnisten karjalaisten karjalaisuuden tueksi. Olen tavannut monia iäkkäitä karjalaisia, jotka puhuvat kieltä ja ovat ylpeitä karjalaisuudestaan. Tätä aitoa karjalaisuutta arvostan. Karjalaisuus ei voi olla vain näyttämö, jolla tanssitaan ja lauletaan ja elämä on kansojen välisen ystävyyden juhlistamista. Vienalaiset ja livviköt ovat kielellisesti ja henkisesti erilaisia, lähtöisin eri mai-

semista, heillä on omat runoutensa ja arvoasteikkonsa. Nykyinen kanssakäyminen on jossakin määrin tasoittanut eroavuuksia. Minun on vaikea ymmärtää miksi karjalaiset riitelevät, yhteistä kieltä ei löydy. Tässä vaiheessa yhteistä kieltä ei tarvita, koska tavoite ei ole itsenäinen valtio. Tuetaan siis murteita.

Olen halunnut lapsia, heissä on tulevaisuus. Lapseni ovat kasvaneet luontevasti kaksikielisiksi, heille haluan antaa sivistystä. Mietin usein, miksi niin monet eivät hanki omia lapsia. Oma äidinkieli ja kulttuuri olisi luonteva siirtää heille.

EKL Kirjoitit aikoinaan runoja, sinua pidettiin intellektuellina, runojasi verrattiin Leinin ja Onervan tuotantoon. Kirjoittaminen loppui kymmenen vuotta sitten kuin seinään.

JB Ja sitten loppui myös laulujen tekeminen, ei siihen ollut mitään syytä. Kirjoittaminen on valtavan työstä, en kokenut enää sisäistä virettä, eikä aikaakaan päivätyön vuoksi ollut. Esiintyminen antoi aikoinaan tavattoman paljon, mutta en tunne siihen enää riittävästi vetoa.

*Hyvää Joulua
ja Onnellista
Uutta Vuotta*

